

Inhoudsopgave Reconstructie van de oude Sint Martinuskerk te Tongelre

Reconstructie van de oude Sint Martinuskerk te Tongelre.....	4
Inleiding.....	4
1350 inventaris van de oude Martinuskerk te Tongelre, ...	7
1357 Tongelre vroegtijdig met de heerlijkheid Nuenen verpand, ...	7
15 september 1399 Reeds op 15 september 1399 werd de St. Martinuskerk	7
19 september 1399 De oude Martinuskerk van Tongelre werd voor het eerst	7
1399 De hertogin Joanna stond deze kerk in 1399 ten behoeve	7
1436 In 1436 werd voor het eerst schriftelijk melding gemaakt	7
1462 In 1462 volgden Anthonius Michaelis en een jaar later	7
1467 In de klokkentoren werden de twee luidklokken uit de oude Martinuskerk.....	7
29 maart 2010 bezoek aan de (klokken)toren van de huidige Martinuskerk.	7
Geschiedenis der dorpen en heerlijkheden Deurne, Liessel en Vlierden	8
1470 In 1470 verleent de hertog van Brabant door zijnen rentmeester	8
1470 GEMEENTE VAN TONGELRE.	8
1471 Janne van Kintschat, abt Tongelre, archief Cuypers van Velthoven, 3488.....	8
1500 inventaris van de oude Martinuskerk te Tongelre, ...	9
1530 In 1530 wordt Franciscus Duijs en	9
1537 Hendrick Hazen, priester en rector, ARAB NO. 583, ...	9
21 december 1545 Inventaris van de bestuursarchieven van Nuenen, ...	9
21 oktober 1547 Nieuwe beschrijving van het bisdom	9
1556 In 1556 werd Petrus Philippi de Heeze benoemd:	9
8 januari 1559 Inventaris van de bestuursarchieven van Nuenen, ...	9
27 mei 1559 "Kerkelijke geschiedenis van het Bisdom van Breda, ...	9
1560 Na een herindeling in 1559 kwam op 11 maart 1560 de kerk	9
1566 15.. ZEGERUS heet den 27 april 1566 vicarius perpetuus.	9
1571 Het nieuwe bisdom werd onderverdeeld in zes dekenaten.	10
1573 15.. JOANNES FABRITIUS staat als pastoor	10
1587 Van het geslacht Coudenhoven vindt men in 1587	10
1596 Vicaris Schoovers, die per 1 december 1600 tot cantor	10
9 augustus 15?7 http://www.archive.org/stream/nieuwecatalogus00boekgoog/	10
1597 1597. JOANNES SCHOOVERS van 's Bosch.	10
1599 uit: Watermolen 't Coll Eindhoven	10
1 juli 1604 overlijden van Johannes Schroovers R55 f26.....	11
1604 R55 f26: Inventaris van alle die goederen achtergelaeten	11
1605 1605. EGIDIUS DIELEN. S. T. B.	12
22 juni 1622 http://www.archive.org/stream/nieuwecatalogus00boekgoog/	12
1 jan 1626 1626. ANTONIUS VAN DER HASELDONCK vicarius was niet cantor van	12
1629 1629. JACOBUS ARNOLDI MELCHIORS.	12
1631 Het zoogenaamd hof niet ver van de kerk, een heerlijk huis, ...	13
1640 wijlen Lambert Elde, pastoor te Tongelre R60f157v.....	13
1644 De laatste pastoor die door het kapittel werd benoemd	13
1648 "Kerkelijke geschiedenis van het Bisdom van Breda, ...	13
1648 Door de val van 's Hertogenbosch in 1629, na het beleg	13
17 november 1653 Nationaal Archief, Archief Raad van State	13
Inventaris oft specificatie van geruijnde kerckelycke.....	13
1663 16.. GOSUINUS BOUCARDUS noemt zich den 3 september 1663	14
1663 1683. REINERUS LUCAS. Merkwaardig is het, dat de opvolging	14
166? Lambertus Franssen, pastoor te Tongelre, ...	14
1667 1667. PHILIPPUS SCHROIDER.	14
19 februari 1670 R53 19-02-1670:	14
Inventaris van de goederen van wijlen pastoor mr. Philippus Schrotens, ...	14
1679 1679. PIUS DE WILDE.	15
1683 1683. PAUL SLEEUWENS v. Heeze deken. - 1691 p. Eindhoven.	15
1691 1691. MATTHEUS van COLL. -- + 1719.	15
26 oktober 1705 Taxandria, Volume 5 (1898)	15
19 oktober 1707 RHC Eindhoven, A-0251, nummer 575	15
1719 1719. HENR. THEOD. BIEDIJCX van Boxtel.- 1720 p. Veghel.	15
1719 1719. JOANNES MELIS van Gemert.- 1664 afstand.	15
1720 Dit heerlijk goed, later slechts ruim 22 bunders beslaande, ...	15
1750 inventaris van de oude Martinuskerk te Tongelre, ...	15
1752 De tweede klok, een kleinere, werd in 1752 door Alexis Petit gegoten.	15
27 november 1755 Inventaris van de bestuursarchieven van Nuenen, ...	15
21 september 1756 RHC Eindhoven, A-0251	15
Memorie	15

Naspeuringen van Paul Theelen: De oude Sint Martinuskerk

2 juli 1760	RHC Eindhoven, A-0251	15
1764	1764. GODEFR. BOGAERTS van Woensel. - + oct. 1769.	16
1768	inventaris van de oude Martinuskerk te Tongelre, ...	16
1769	1769. GER. COUWENBERGH v. St. Oedenrode.- + 26 maart 1813.	16
1769	Regionaal Historisch Centrum Eindhoven, invoeringsnummer A-0027	16
20 december 1772	Taxandria, Volume 5 (1898)	16
2 november 1793	Taxandria, Volume 5 (1898)	16
16 mei 1791	Het Schetsenboek van Hendrik Verhees	18
1791	Precies één eeuw voor de afbraak van de kerk maakt Hendrik Verhees	18
16 mei 1791	Tongere den 16 Meij 1791	18
1796	Gebruik door de katholieken. Ingewijd door pastoor Gerard Couwenberg	19
1796	Na den vrede van Munster namen de protestanten bezit	19
1800	De kerk die in Tongelre werd teruggegeven, was zwaar verwaarloosd	19
1802	Blikseminslag in de kerk	19
20 december 1804	Taxandria, Volume 5 (1898)	19
20 december 1804	eindhoven.digitalestamboom.nl	19
1813	1813. JOANNES van der PUTTEN v. Oss.- 1820 p. Wintelre.	19
1813	Regionaal Historisch Centrum Eindhoven, invoeringsnummer A-0027	19
	Registrum Memoriale Parochiae Sancti Martini Episcopi loci de Tongelre.	19
1819	In 1778 hadden de Staten Generaal de verplichting tot onderhoud	19
1819	Katholyk Meyerysch memorieboek, behelzende de oprichting van het bisdom ...	
	Antonius van Gils	19
18 april 1820	Deze overeenkomst werd op 18 april 1820 bekrachtigd.	20
1820	1820. HENRICUS GEVEN van Maarheeze.- + 16 julij 1826.	20
1820	Regionaal Historisch Centrum Eindhoven, invoeringsnummer A-0027	20
1826	1826. ANTONIUS CUIJTE van Tongelre.- + 19 sept. 1840.	20
1826	Regionaal Historisch Centrum Eindhoven, invoeringsnummer A-0027	20
15 februari 1834	Bredasche courant	20
1837	1837. Theod. van Lieshout v. Nuenen ass.- + 30 sept 1849.	20
1840	In 1840 werd het naast de kerk gelegen kerkhof uitgebreid.	20
1840	1840. JOAN. HENR. INTVEN van Eersel.- + 30 sept. 1849.	20
1840	Regionaal Historisch Centrum Eindhoven, invoeringsnummer A-0027	20
17 januari 1840	In het jaar 1840 is bij koopakte, gepasseerd	20
8 april 1842	http://www.rhc-eindhoven.nl/pdf/A-0251.pdf	21
	Contact over het Tiendenfonds in de gemeente Tongelre.	21
1 juni 1842	.....	21
7 november 1842	1° SSmi Rosarii B. M. V. 7 Novembris 1842. -	22
1842	Voor het eerst ontstonden er kerkelijke verenigingen, ...	22
1843	Nieuwe beschrijving van het bisdom van 's Hertogenbosch, ...	22
1846	Als gevolg van oorlogen en de reformatie raakte de kerk in verval.	23
2 maart 1846	2° Confraternitatis Ssi Trinitatis - B. M. V. de Monte Carmelo - B. M. V.	23
1846	In het jaar 1846 werd in Tongelre eene Missie gehouden van 7 - 13 Februari.	23
1846	In 1846 werd een achtdaagse missie gehouden.	23
1847	In 1847 is onder Pastoor Intven de pastorie geheel vernieuwd, ...	23
1848	inventaris van de oude Martinuskerk te Tongelre, bron: Emile van Gestel ..	23
1848	inventaris van de oude Martinuskerk te Tongelre, bron: Emile van Gestel ..	23
1848	Aardrijkskundig woordenboek der Nederlanden, Volume 11	23
6 oktober 1849	Advertentien.	23
1849	1849. HENRIC. SCHOENMAKERS van Raamsdonck geboren 18 februari 1806, ...	23
1849	Regionaal Historisch Centrum Eindhoven, invoeringsnummer A-0027	23
12 september 1850	1° Ex ossibus Sti Martini Episcopi Turonensis, ...	23
1850	inventaris van de oude Martinuskerk te Tongelre, bron: Emile van Gestel. .	23
1851	In 1851 is er een jubilé gevierd van Januari tot Juli om God	23
28 december 1852	In 1852 is een jubilé gevierd van den 1en Zondag	24
1853	1853. Aug. Joseph Fritsen v. Aarle ass. - 1855 k. Geldrop.	24
3 december 1854	In 1854 is in dit Bisdom een jubilé geopend	24
1855	In 1855 is kerkelijk opgericht in eene Congregatie	24
14 januari 1855	3° Congregationis B. M V? juvenorum et ??	24
31 mei 1856	[...] - alleen de gemeente Tongelre kan hier	24
10 juli 1856	4° Congregationis B. M. V? Puellarum	24
1857	Om zo mogelijk alle katholieken bij het parochiële leven	24
1 december 1858	In 1858 is een jubilé gevierd van 1 - 31 December, ...	24
26 februari 1859	De Noord-Brabanter	24
1860	inventaris van de oude Martinuskerk te Tongelre, ...	24

Naspeuringen van Paul Theelen: De oude Sint Martinuskerk

1862	inventaris van de oude Martinuskerk te Tongelre, ...	24
24 maart 1865	's Hertogenbosch, 22 Maart. In het nabijgelegen Tongelre	25
1 mei 1865	In 1865 is in dit Bisdom een jubilé gevierd	25
22 maart 1866	RHC Eindhoven, A-0251	25
15 juli 1869	RHC Eindhoven, A-0251	25
1876	Schutjes: Geschiedenis van het bisdom 's-Hertogenbosch	25
1880	Regionaal Historisch Centrum Eindhoven, invoeringsnummer A-0027	25
8 februari 1880	Ll. Dinsdag herdachten de echteleiden Antoon Van de Wiel	25
1 maart 1880	Te Stratum, nabij Eindhoven, is door de maréchaussee	25
20 februari 1881	Aanstaanden Woendag viert de Eerw. Heer H. Schoenmakers, ...	26
3 april 1881	Onder Tongelre, nabij Eindhoven, hebben eenige ellendigen	26
7 juni 1881	In 1881 is tijdens het jubile in deze parochie gepredikt	26
19 februari 1882	Z. D. H. Monseigneur A. Godschalk, bisschop van 's Bosch, ...	26
28 augustus 1883	6° Confraternitatum: adoraciones perpetuae -	26
1 november 1884	In 1884 gaven de Paters Capucijnen Irenaeus en Herman	26
10 januari 1885	Regionaal Historisch Centrum Eindhoven, invoeringsnummer A-0027	26
18 januari 1885	Zijne Doorl. Hoogw. Monseigneur A. Godschalk, ...	26
19 januari 1885	R. C. KERK. De Bisschop te 's Bosch heeft benoemd	26
15 februari 1885	Van af 15 Febr. 1885 zijn de vergaderingen	26
25 maart 1885	Op 25 Maart 1885 werd Pastoor Joannes Judocus Meulenhoff	26
12 juni 1885	7° Pii sodalities "Sancta Infantia" nuncupati	26
24 juli 1885	Godschalk, en zonder de ?oote oppositie de kerkpad	27
10 oktober 1885	door den Pastoor opnieuw ingezegend op 10 Oktober 1885	27
22 december 1885	Met de feestdagen van Kerstmis 1885 werd	27
27 december 1885	Bij besluit van Z. D. H. d. d. 27 Dec 1885 werd in Tongelre .	27
28 december 1885	Op 28 Dec 1885 werd voor de eerste maal het feest	27
30 december 1885	Tijdens de Missie werd de Derde Orde van den H Franciscus	27
30 december 1885	8° Congregationis tertii Franciscani Ordinis, ...	27
1885	http://home.claranet.nl/users/adverko/vangogh/vangogh04.htm	27
1885	Onder Pastoor Meulenhoff 1885 werd de pastorie vergroot	27
1885	[vervolg 1842] Later is er een obligatie werkelijke schuld ad fl.00,--....	27
1 januari 1886	Z. D. H. Mgr. A. Godschalk, bisschop van 's Bosch, ...	28
22 maart 1886	Regionaal Historisch Centrum Eindhoven, invoeringsnummer A-0027 .	28
25 maart 1886	Z. D. H. Mgr. A. Godschalk, Bisschop van 's Bosch, ...	28
19 augustus 1886	Door wijlen den heer C. Saris te Tongelre is aan r. k. par. .	28
14 oktober 1886	Z. D. H. Mgr. A. Godschalk bisschop van 's Bosch heeft	28
1886	In de Pinksterweek van 1886 is door de Eerw. paters van Weert	28
1 januari 1886	De groei van de parochie maakt een versterking	28
13 maart 1886	bidprentje van pastoor Meulenhoff wordt genoemd op	28
18 maart 1886	13 Maart overleed de ZeerEerw. heer J. J. Meulenhoff, ...	28
1886	Benoeming van pastoor Cornelis [M.] van Kessel	29
februari 1887	Als zijn opvolger kwam pastoor van Kessel naar	29
5 juni 1887	De gemeenteraad van Tongelre heeft aan het r. k.	29
30 juni 1888	Aanbesteding.	29
26 juli 1888	\$ - Maandag had de openbare aanbesteding plaats	29
28 juli 1888	- Door het R. K. kerkbestuur te Tongelre, bij Eindhoven, ...	30
9 augustus 1889	Een inwoner van Woensel die op den kerktoren te Tongelre	30
10 augustus 1889	- Te Tongelre (N.-B.) is eergisteren de opperman L. v. G., ...	30
1 januari 1890	Regionaal Historisch Centrum Eindhoven, invoeringsnummer A-0027.	30
30 september 1890	De prachtige, nieuwe parochiekerk te Tongelre, ...	36
9 mei 1891	Zaterdag 9 Mei 1891	36
7 juni 1891	Brabant Collectie te Tilburg CBM B 4636	36
10 juni 1891	Woensdag 10 Juni 1891	36
11 november 1891	Door Z. D. H. Mgr. A. Godschalk is benoemd tot pastoor	36
12 november 1891	Z. D. H. Mgr. Godschalk, bisschop van 's Bosch, heeft benoemd	37
1891	Toen de oude kerk in 1891 werd gesloopt, werd vastgesteld, ...	39
31 december 1891	relewiki.nl	39
	De nieuwe Martinuskerk te Tongelre	39
5 november 1898	Men schrijft uit Tongelre: Onze algemeen beminde kapelaan	40
31 december 1898	Taxandria, Volume 5	40
27 juli 1899	- Z. D. H. Mgr. W. van de Ven, bisschop van 's Bosch, ...	40
1900	Onder grote beroering van de gelovigen werd pastoor Van Kessel	40
4 juli 1900	Provinciaal Nieuws.	40
9 juli 1900	Regionaal Historisch Centrum Eindhoven, invoeringsnummer A-0027 ..	40
13 januari 1903	Mgr. W. van de Ven, Bisschop van 's-Bosch, heeft benoemd	41

5 oktober 1905 2° Ex pallio Sti Joseph, sponsi B. Mariae virginis	41
1924 Genealogische en heraldische gedenkwaardigheden [...]	41
[English abstract:	41

Reconstructie van de oude Sint Martinuskerk te Tongelre

Inleiding

- 5 Dit bestand bevat artikelen, documenten en afbeeldingen die betrekking hebben op de in 1891 afgebroken Martinuskerk van de destijds nog zelfstandige gemeente Tongelre. De overgenomen teksten hoeven niet noodzakelijkerwijs alle correct te zijn geweest, maar ze geven een beeld van de gebeurtenissen en overwegingen die geleid hebben tot de afbraak.
- 10 Een ver verwijderd doel is het exterieur en interieur aan de hand van de gevonden informatie weer "virtueel" tot leven te brengen.

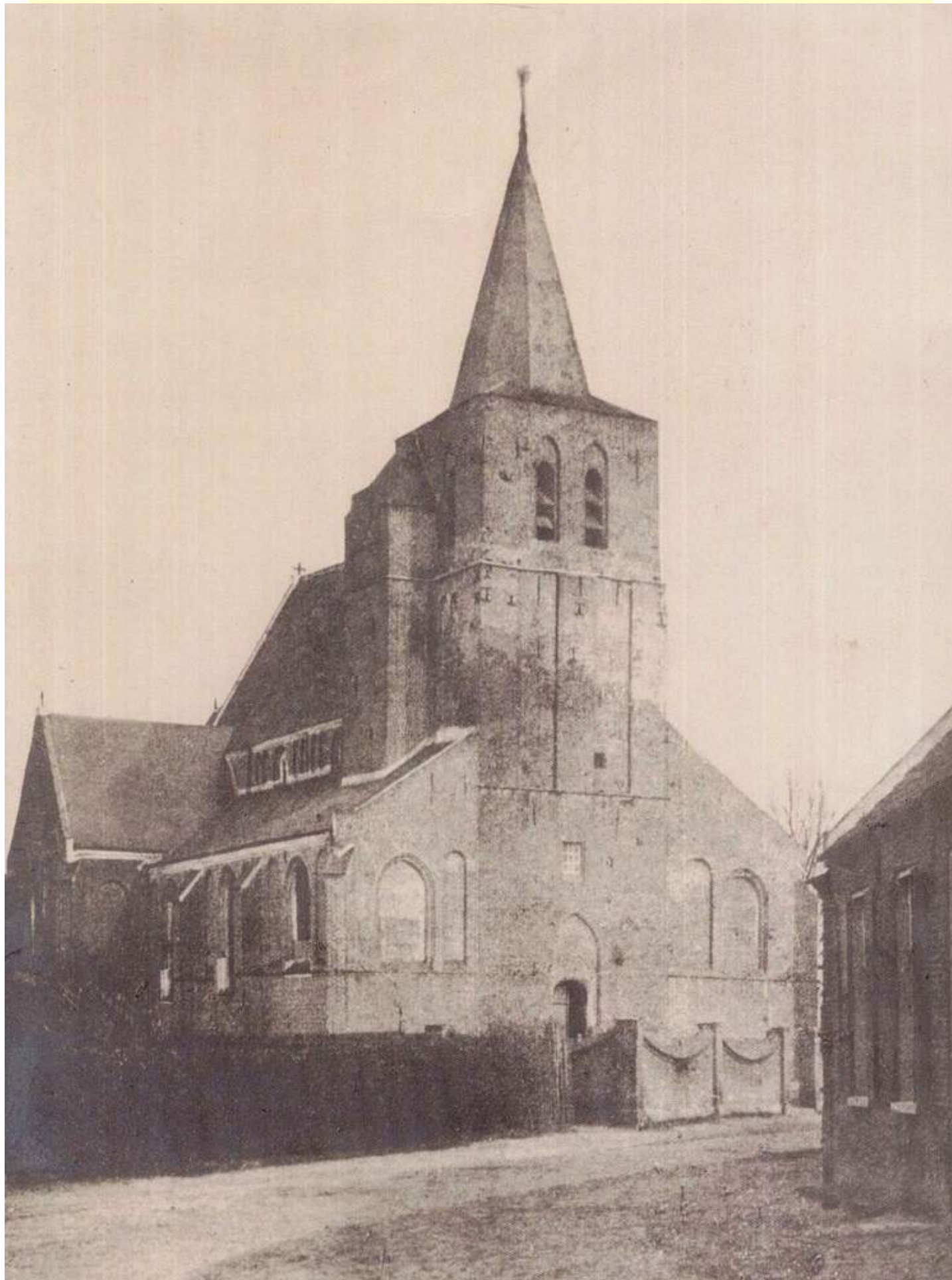

- 15 Deze foto laat zien dat er stenen onder de galmgaten weggeslagen zijn. Links voor de muur liggen bakstenen opgeslagen, wellicht van de toren. Misschien is deze foto wel genomen om de schade vast te leggen.
- 20 Ook is onderaan een grafkruis te zien. De afstand vanaf de muur tot de kerk was slechts enkele meters. In die ruimte werden de mensen tot circa 1916 begraven. Opvallend is het gebruik van veel spaarvelden, de verdiept liggende blinde bogen. De zijbeuk loopt door tot aan de voorkant van de toren; de ontstane kamers en de toren

met zijn klokken waren eigendom van de gemeente Tongelre. De - ongetwijfeld later aangelegde - trappentoren aan de linkerzijde heeft een tegenhanger aan de andere kant in de vorm van een verhoogd dak.

De spaarvelden werden ook aan de zijden van de kerk regelmatig toegepast.

- 25 De gemetselde muur rondom de kerk is waarschijnlijk nog gedeeltelijk aanwezig in de tuin, bovendien lijken de muurpalen met hun koppen op die van de nog bestaande tuilmuren rond de voormalige pastorie op 't Hofke 22.

Tweede foto van het voorfront, foto verkregen via Emile van Gestel.

1350 **inventaris van de oude Martinuskerk te Tongelre,**

bron: Emile van Gestel

Kruisbeeld met Maria en Johannes; 14e eeuw.

35 Gerestaureerd in 1941, bij gelegenheid van het zilveren priesterfeest van pastoor van Amstel.

1357 **Tongelre vroegtijdig met de heerlijkheid Nuenen verpand,**

werd in 1357 ingelost en andermaal in pandschap uitgegeven, doch in 1589 daarvan gescheiden.

40

15 september 1399 **Reeds op 15 september 1399 werd de St. Martinuskerk**

genoemd die verbonden was met het kapittel van St. Catharina in Eindhoven en viel onder het bisdom Luik.

45 19 september 1399 **De oude Martinuskerk van Tongelre werd voor het eerst**

genoemd in een akte van 19 september 1399, waarin de stichting van een kapittel te Eindhoven bekend wordt gemaakt. Er was toen nog geen bisdom Den Bosch; deze streek vormde een onderdeel van het oude bisdom Luik. De bisschop stichtte het kapittel van Eindhoven, op voorstel van hertogin Johanna van Brabant en van Willem van

50

Millenbergh, heer van Eindhoven. Omdat het aantal kerkelijke bedienaren te klein was voor Eindhoven en men het aanzien van de stadskerk wilde verhogen werd besloten, deze tot collegiale kerk te verheffen. Daarbij werden de parochies Eindhoven, Woensel en ook Tongelre bij het kapittel geïncorporeerd. Eindhoven viel in die dagen onder het dekenaat Woensel. De kerk van

55

St. Martinus te Tongelre werd verbonden met het kapittel van St. Catharina te Eindhoven. Daarbij werd de cantor (voorzanger) als bedienaar en pastoor van de kerk in Tongelre aangewezen. Veelal liet de cantor de werkelijke bediening van een hem toegewezen kerk aan een ander over. Wie de werkelijke pastoor van Tongelre in die jaren is geweest, kan niet meer worden vastgesteld.

60

1399 **De hertogin Joanna stond deze kerk in 1399 ten behoeve**

van het nieuwe opgericht kapittel van Eindhoven af, die alsdan aan de cantaria werd toegedeeld. De canto des kapittels bezat het benoemingsregt des pastoors, en vermits vele cantors dit beneficium met de cantaria vereenigd bezaten, lieten zij eenen

65

vicarius in hunne plaats besturen, waarover later moeijelekheden ontstonden, daar dezelfde persoon als cantor te Eindhoven, en als pastoor te Tongelre moest resideren. De *Acta decanatus Erdoriensis* zeggen duidelijk, dat de cantor des kapittels collator was van de pastorij van Tongelre, en het stond hem dus vrij deze aan wien hij verkoos op te dragen, waarom niet alle cantors pastoors van Tongelre geweest zijn.

70

1436 **In 1436 werd voor het eerst schriftelijk melding gemaakt**

van een pastoor: Johannes Hoeps. Over hem is echter niets naders bekend.

1462 **In 1462 volgden Anthonius Michaelis en een jaar later**

75

Nicolaus Spellarts alsmede Ruthgerus van der Laeck.

1467 **In de klokkentoren werden de twee luidklokken uit de oude Martinuskerk**

aangebracht. De grootste klok was in 1476 gegoten door Gobbel Moer, in die dagen een zeer bekende klokkengieter. De klok draagt als opschrift:

80

"Martinus is myn naem
"myn geluyt zy Got bequaem
"ic ben goet en wael geraect
"Gobbel Moer heft my gemaect
"anno dm. MCCCCLXVII

85

29 maart 2010 **bezoek aan de (klokken)toren van de huidige Martinuskerk.**

Boven de letterrand bevindt zich een fries of sierrand met lelieblaadjes, geheel omlopend.

90

De woorden worden gescheiden door rozetjes, aan het eind van de tekst staat een klein sterretje en een ankerkruis. Daarnaast een lege ruimte wat de locatie van een zogenaamd pelgrimsinsigne zou kunnen zijn, maar hoe dat eruit zag en welk verband dat met Tongelre zou hebben, is nog niet bekend.

Overigens is de juiste tekst in minuskels, opgenomen op 29 maart 2010:

95

martinus is myn naem myn gheluyt sy gode bequaem ic ben goet ende wael gheraect
gobbel moer heeft my ghemaect anno dm m cccc lxvii

vergelijk dat met de klok van Maarheeze:

100 maria is minen naem myn gheluyt sy gode bequaem ic ben goet ende wael gheraect gobbel
moer heeft my ghemaect int iaers ons heren m cccc lxxix

Geschiedenis der dorpen en heerlijkheden Deurne, Liessel en Vlierden

[De klokken van Deurne gaan op 3 februari 1737 verloren door blikseminslag in de toren. Na zeer langdurig bakkeleien tussen twee partijen worden er op 25 oktober 1742
105 nieuwe klokken gegoten die enkele weken later voor het eerst geluid konden worden. Ouwerling heeft geprobeerd de tekst op de verloren gegane klokken te reconstrueren. We nemen zijn tekst over [p. 525 en 526]. De vergelijking met de andere klokken levert inderdaad ongeveer de tekst van Ouwerling op, maar de naam Maes moet zeker Moer zijn, en ook de uitschrijving van Domini lijkt niet te kloppen.
110 De volgende tekst is dus letterlijk overgenomen uit het boek:]

Op de groote klok is het volgende opschrift geplaatst:

115 "ICK - ROEP - MET - LUYDER - STEM - AAN - AL - DIE - STERVEN - MOET
LAET - HET - QUAED - EN - DOET - HET - GOED .
JOSEPHUS - PEDRI - FECIT - 1742"

Op de kleine klok vindt men de namen der toenmalige schepenen van Deurne en Liessel met den naam van den drost en dien van den predikant der hervormde gemeente.

120 Ik kan hier ook wel even mededeelen, wat er op de gesmolten klokken stond. Op een stukje papier vind ik de volgende aantekening:

"Opschrift der groote klok:

Maria is mynen naem, mey geluyt is te goede bequaemick ben goed ende wel geraecht, willem hoerken en gobbel maes hebben my gemaect. Anno Dn. MCCCCLXXIIII."
Het portret van St. Antonius is gegoten op de groote klok.

125 Opschrift der kleine klok:

"Willebrordus hiet ic, alle quaet weer verdrive ic, de levende ende doode luyde ic, gobbel maes goot mi anno Dn. MCCCCLXXIIII."

Op de kleine klok stond het portret van Maria met het kindeke op haren schoot.

130 Nauwkeurig zullen deze opschriften wel niet zijn. Degene, die ze opnam, heeft wellicht niet te best meer Middelnederlandsch kunnen lezen en verstaan; de duisternis van de klokkekamer zal ook nog wel een sta-in-den-weg zijn geweest voor een juiste copie.

Mij dunkt, dat de opschriften kunnen geluid hebben:

135 Voor de groote klok:

MARIA - IS - MINEN - NAEM - MIN - GELUYT - SI - GODE
BEQUAEM - IC - BIN - GOET - ENDE - WAEL - GERAECKT
WILLEM - HOERKEN - ENDE - GOBBEL - MAES
HEBBEN - MI - GEMAECT.

140 ANNO - DOMINI - MCCCCLXXIIII.

Voor de kleine klok:

WILLEBRORDUS - HIET - IC - ALLE - QUAET - VERDRIVE
IC - DE - LEVENDE - EN - DE - DOODE - LUYDE - IC
GOBBEL - MAES - GOOT - MI.

145 ANNO - DOMINI - MCCCCLXXIIII.

Volgens verklaring van den drossaard Pero de Cassemajor moet ook het bekende kruis der Duitsche Orde op de groote klok te zien zijn geweest.

1470 **In 1470 verleent de hertog van Brabant door zijnen rentmeester**

150 Goossen Heijn aan het dorp eene pootkaart.

1470 **GEMEENTE VAN TONGELRE.**

126. De rentmeester van 's Hertogenbosch en Turnhout verleent met consent van 's Hertogen Raad en Rekenkamer den goeden lieden van Tongelre op hun verzoek het recht
155 om op hun gemeente voor hun huizen en erven boomen te poten, vijftientig voet de gemeente op, mits de wegen niet belemmerd worden, de eikels gemeen zullen zijn voor de gerechtigden in de gemeente en de behoorlijke houtschat betaald worde, machtigt hen de gemeente tot drie bunders uit te geven, teneinde voorlijk te kunnen betalen en hun kerk te herstellen, en stelt voorlijk en erftijns vast.

160 1471 **Janne van Kintschat, abt Tongelre, archief Cuypers van Velthoven, 3488.**

- 1500 **inventaris van de oude Martinuskerk te Tongelre,**
bron: Emile van Gestel
- 165 Beeld van Sint Anna te Drieën uit ongeveer 1500
- 1530 **In 1530 wordt Franciscus Duijs en**
1536 zes jaar later Johannes Anselmus als pastoor genoemd; beiden komen ook enige jaren samen voor. Cantor te Eindhoven is dan Robertus de Curia.
- 170 1537 **Hendrick Hazen, priester en rector, ARAB NO. 583,**
fiche 5 fol 204v toegang nr. 1107.
- 21 december 1545 **Inventaris van de bestuursarchieven van Nuenen,**
175 Gerwen en Nederwetten [p. 162]
1545 december 21 (Sint Thomasdag)
HENRIC NEIJKENS, GOEYART HUYBEN, GERIT HENRIC GERITSSOEN, LUCAS BIERENS, HENRIC COMANS, SERVAES LOENIS en PETER POWELS, schepenen te NUENEN oorkonden, dat PETER RUT PETERSSOEN overdraagt aan JAN GOERTSSOEN VAN DEN DIJC een jaarlijkse erfpacht van 18
180 stuivers uit een huis, hofstad en hof te NUENEN op DEENEIJND, belendende CRIELEN MARTENS, WILHEM PETER LEMMENS, JAN GOERTSSE en de gemeynt;
nog uit een akker en groes aaneen gelegen, belende erfgenamen LENAIRT DRIES, HENRIC AIRTSS, WILHEM DIE SNIJDER; nog uit een stuk land het HOEFFKEN, belendende genoemde WILHEM PETERS en de gemeynt; nog uit de SLUSBEMT aldaar, belendende AIRT JAN NAETS,
185 CRIELEN MARTENS, de WIEL, JAN DIERXS; nog uit een stuk land het CAMPKEN, belendende de MOELESTRAET, BERNAIRT JAN WOUTERSSOEN; nog een stuk beemd te TONGELRE int DASTART, belendende de DOMMEL en DELIS REIJMEN.
- 21 oktober 1547 **Nieuwe beschrijving van het bisdom**
190 van 's Hertogenbosch door Josephus A. Coppens
stichtte den 21 oktober 1547: (zoo als eertijds op een koperen plaat in den muur der kerk van Tongelre vastgehecht, te zien was) een officie van twee missen wekelijks op het altaar van *O. L. Vrouw* in voornoemde kerk, en hij bepaalde, dat, wanneer het zoude openvallen, de vruchten daarvan moeten gegeven worden aan eenen armen jongeling
195 uit zijne bloedverwantschap, die den ouderdom van 8 of 9 jaren bereikt heeft.
- 1556 **In 1556 werd Petrus Philippi de Heeze benoemd:**
hij was voorlopig de laatst bekende bedienaar van de toenmalige Martinuskerk.
- 200 8 januari 1559 **Inventaris van de bestuursarchieven van Nuenen,**
Gerwen en Nederwetten
1559 januari 8
WILHELMUS DIE BORCHGREVE en ARNOLDUS DE CAMPEN, schepenen van 'S-HERTOGENBOSCH oorkonden, dat WALTHERUS zoon van JOHANNES gezegd DIE CONINCK, verkoopt aan heer
205 JOHANNES, zoon van ARNOUD HENRICK GERAERTS, priester, een jaarlijkse erfcijs van 2 ponden uit een stuk land HET EEUSEL, gelegen te TONGELRE.
In dorso: "deze twee ponden mag men affquijten met eens 15 guldens ende vijff stuyvers lossende 2 pont payments. Ende staen te lossen met eens elf gulden 5 stuyvers.
210 Dit is des bryfteken van twee ponden payments dat heer JAN HENDRICK VAN DE BEECK hetzelfde innegelijt tot NUENEN in kerck jaerlijcs betaalt heft blijckende sijnen testament".
- 27 mei 1559 **"Kerkelijke geschiedenis van het Bisdom van Breda,**
215 vierde deel" uit circa 1877, p.77
(b.) Omtrent het midden der 16e eeuw is dit klooster door WILHELMUS FRANSEN, van Tongelre bij Eindhoven, kanonik van Berne, bestuurd geworden, die den 27 Mei 1559 overleden is: misschien was hij dáár in betrekking van Biechtvader.
- 220 1560 **Na een herindeling in 1559 kwam op 11 maart 1560 de kerk**
onder het gezag van het nieuwe bisdom 's-Hertogenbosch en in 1571 onder het dekenaat Eindhoven.
- 1560 inventaris van de oude Martinuskerk te Tongelre, bron: Emile van Gestel St.
225 Martinus te paard als Spaans krijgsknecht, vervaardigd rond 1560
- 1566 **15.. ZEGERUS heet den 27 april 1566 vicarius perpetuus.**

- 1571 **Het nieuwe bisdom werd onderverdeeld in zes dekenaten.**
 230 Enige jaren later - in 1571 - heeft bisschop Laurentius Metsius het bisdom verder verdeel in tien dekenaten, waarbij Tongelre kwam te vallen onder het dekenaat Eindhoven.
- 1573 **15.. JOANNES FABRITIUS staat als pastoor**
 235 in het onzeker jaartal 1573 bij Coppens bekend.
 In 1588 komt voor als *cantor* van Eindhoven Georgius Lamberti en in 1594 heet de *cantor* Georgius Joannis; in beide stukken is er geen sprake van *pastoor* van Tongelre, doch deze titel was daar niet noodig; derhalve kan deze persoon of kunnen deze personen *investiti* of pastoors van Tongelre geweest zijn.
- 240 1587 **Van het geslacht Coudenhoven vindt men in 1587**
 Lucia van Coudenhove douairière van jhr. Rutger van Berckel heer van Nuenen, Tongelre enz.
- 245 1596 **Vicaris Schoovers, die per 1 december 1600 tot cantor**
 benoemd werd, liet in 1596 weten, dat ook het dak van de kerk geheel was vernield en dat alle leien waren verdwenen. Toch bleef men de erediensten in de kerk houden.
 "Om de diensten te kunnen laten doorgaan werden benodigd geacht: op het altaar een pellen laken, twee "dweelen" (=dwalen) en een kleed om de "dweelen" schoon te houden,
 250 een afdak boven het altaar om vervuiling te weren bij het celebreren, een albe met amikt, stola en kazuifel, een kelk, kelkbuidel, doekjes, een missaal, graduale. Voorts twee gordijnen bij het hoogaltaar, twee vanen aan het kruis, een godslamp, een pyrix (=een van edelmetaal vervaardigde doos waarin de grote, voor de monstrans bestemde, Heilige Hostie wordt bewaard). Ook een lantaarn, een koorkleed en
 255 biechtstoel dienden te worden aangeschaft". Ook het tabernakel moest worden gerestaureerd.
- 9 augustus 15?7 http://www.archive.org/stream/nieuwecatalogus00boekgoog/nieuwecatalogus00boekgoog_djvu.txt
- 260 De Officiaal van het Bisdom 's Bosch gelast op de klacht van Heer Johannes Everardszoon Schrovers, priester en pastoor of perpetueel vicaris van de parochiale kerk van Tongelre, aan na te melden tien pachters de grondrente, gaande uit de tienden van den rector dier kerk, welke grondrente aan den perpetueelen vicaris van dezelve indertijd verleend was doch welke de pachters van die tienden niet wilden
 265 uitkeeren op grond, dat Heer Egidius Dielenus, cantor van de Collegiale kerk van St. Catharina te Eindhoven en pretens rector van gezegde parochiale kerk van Tongelre, hun die zoude verpacht hebben zonder melding te maken van gezegd grondrente, dezelve alsnog uit te keeren.
- 270 1597 **1597. JOANNES SCHOOVERS van 's Bosch.**
 In het *capitulum pastorale* te Eindhoven den 15 september 1597 staat Joannes als pastoor van Tongelre vermeld, terwijl het volgende jaar zijn naam geschreven wordt Joannes Schoovers; in 1600 wordt Schoovers als kanunnik vernoemd.
- 275 1599 uit: **Watermolen 't Coll Eindhoven**
De sleutel van de molen gestolen In 1599 stal Jacob Goossens de sleutel van de Collse watermolen. De molenaar bracht de zaak aan en de dief werd gegrepen en vastgezet. Hij kwam echter weer vrij nadat hij plechtig had beloofd aanwezig te zullen zijn als zijn
 280 zaak voor de schepenbank van Tongelre werd gebracht. In feite legde hij daarvoor een eed af, welke hij daarna niet nakwam. De schout, die optrad als een soort officier van justitie, eiste daarom dat de schepenbank hem bij verstek zou veroordelen, enerzijds voor de diefstal en daarnaast voor de meined. Hij eiste dat de misdadiger blootshoofds voor zijn rechters zou verschijnen met een waskaars van twee pond in zijn hand, op zijn knieën zou vallen en God Almachtig en Justitie om vergeving zou
 285 vragen. Daarna moest hij de kaars naar het Heilig Sacrament in de Tongelrese kerk brengen. Voor zijn meined zou hij nog tweehonderd gulden moeten betalen of zo veel meer of minder als de schepenen zouden besluiten. Letterlijk staat er dat hij de twee vingers waarmee hij zijn niet nagekomen eed had afgelegd moest inlossen. Het is niet bekend tot welk vonnis de schepenen hebben besloten, noch of Jacob Goossens nog ooit
 290 is teruggekomen om het vonnis te ondergaan.
- 1599 inventaris van de oude Martinuskerk te Tongelre, bron: Emile van Gestel H. Antonius, Abt eikenhouten beeld van eind 16e eeuw

- 295 1599 Inventaris van de oude Martinuskerk te Tongelre, bron: Emile van Gestel
St. Catharina eikenhouten beeld van eind 16e eeuw
- 1 juli 1604 **overlijden van Johannes Schroovers R55 f26.**
- 300 1604 **R55 f26: Inventaris van alle die goederen achtergelaeten**
bij heere Jannen Evert Schoevers saliger. Deser werelt overleeden opten irsten daech
julij anno 1604, smorgens ontrent te vijff uren ende sijn bevoenden in desen
sterffhuijsse ter presentie van schepen, Jan Franschen, Hanrick Fransche ende Joost
Janssen Verbeeck ende dat ten versuecke van heere ende meester Jacop pastoor tot
305 Woenssel heer ende meester Jan Kants Canonymck tot Eijndoven ende Hanrick Franschen
als executeurs vanden sterfhuijsse.
*Inde iersten een koetsse so die selve daer staet met gaerdijnen met een saerts kiste
een paer vullen hantscoen. item daer nae een groot slootvast, daer inne bevonden is
sijnen beesten tabbert met sijn cleeren ende ettelijcke hemdden ende veel
310 verscheijden boecken ende sijnen hoet met sommige briefffen inde laije.
item inde booge naesten bedde op die benedensse bancke zijn bevoenden twee paer
schoen met meer aendere dingen.
Opte tweede banck sijn bevoenden veele dooskens ende aendere daer verwe in is.
Opte driede baenck vier steijnen pootten met gedistuleert water, een stroijen
315 koerffken met metaele aentrecken ende eenen koekeren.
Opte vierde baeck acht gelaessen puellekens, twe steijnen sijbbers pootten met twe
cleijn, eenen steene cruijsken ende een erden sascierken, met eenen inckpot, twee
hauten kandellers, enen metaele een cleijn.
Opte vijfde baenck drie teenen scootelen, drie teene teljoeyren, een teenen saut
320 vat, een teenen kroeyns, een teenen sassier ende eenerden, een groote teenen scael
tot booter, een cleijn teenen scael, een groot moester pot sijbberts, een teenen
mengelen, noch een teenen wijn mengelen, drie wytte drync pottens, met ontrent een
halve poot.
Opte seste baenck een getraylt brantijseren, vier pootten met verfff, ende vier
325 quaede teyllen, met verwerfff, ses steijne pootten met gedistuleert water, noch een
wyt eerde schoetel.
Opte sevenste baenck haenget aen naegelen, twe lange sypers pootten, ende noch twe
cleijn, ende een teenen kompken, opte selste baenck twelff steynen pootten met
gedistuleert, boven die baenck een cleijn tafferrekel met briefffen, noch aen die
330 koeijts hangende een tellejoier.
Daer naest staende een viercante taffel aende sijde opstaende eenen iseren vijsser
metten stemper, Daer naest eenen stoel met een acht cantige taffel daermen op eedt.
Inde scauwe is bevoenden inden hoeck een haelle met cleijn haelle, met een
haengijsseren ende eenen blaesballack, eenen vont hengel, een tange, een vuurscup,
335 noch inde schau een hangende hael, met cleijn hael boven het vuer, inde scau
hangenden twe sijden specxs, twe russels opte baenck inde scau, int deen versien
gaet eenen olipoot, aen dander sijde binnen het duerken een haertich penn. 5
stuivers 2 ort, een doosken met vier noten bescaeten, vijff doossen ofte tonnekens,
drie teijlkens.
340 Item buijten die scauwe hanget eenen blaecker, een caffoer, eenen roestel, eenen
affnemeer, een cooperen lamp.
Naeste scauwe staende eenen bloeck, met twe baencke boven den bloeck, daerop staende
verscheijden potens ende peullekens met salve, met een doose ende kaersken daer
berns in is. Inden bloeck opte benedenste banck twe teenen scotetelen, eene teene
345 koempken, een teenen sautvat.
Opte twede sess teenen scoetelen, opte baeck naeste bloeck een vuerpan, daer booven
twee seeven, met een vuerketelken, daer onder staende een waescuip, noach bevat daer
onder lijgende, tymmer...
Inde spyne ofte keldere twee toonne, een halff, boven haenget een leeren boeseyt,
350 nogh vier steene pootten, noch drie erden coeck pootten, noch twee platte coemkens,
een hoeck, een sassier, twe lepels, noch een lepel, twee teenen scoetelen, een
pispoot, alle tenne. Een metaelen lanoer, noch daerthien houten telljoeren, noch een
groote erde scootele, noch vierthien drienck gelaessen, noch eenen santlooper, noch
eenen hantcetel, ende een cleijn ketelken, noch een bleecken lantteer.
355 Item sijnder bevoenden aech houten stoellen, so groot ende cleijn.
Opte keryts opt soeldeken een oercussen, sonder orsruijn, een beedde gestrypt, een
getryptten huetpeulynge, noch eenen jage stoeck.
Item cleeren sijn bevoenden twe waembaessen, eenen kayyfaeck, drie paer boexssen,
een paer slaepellakens, een tafel tapeet, een tapeete saerts, noch een haeycen
360 gevoeyerd saerts, drie roij sijte cussensn.*

Opte tweede soelde in een hoeyken een hoepken manrts, noch eenen grooten stoel. Opten bovensten soelder twe rappiers, een lopen, een cooren scoep, omtrent vier vat rooggen, ende noch twe drie gebroecken veenster gelaessen. Vier kaeren, deen met boonen, dander erten. Eenens saeck met wat hoopen halff vol.

365 Int koer is bevoenden twe getrijpte bedden, eenen getrijpten huetpueylinge, ende eenen groote lijne huetpueylinge. Eenens quaeden vueliger, een vierde vat. Eenens troech, met een cleijn vlees tobbeken, noch twe tonnen, een halff ende een vierde vat, noch achtentwyncht eijcken plaencken ontrent eenen voet bree, ontrent een leende,

370 [Wouter Jan Aerts ter presentie Hanric Franschen gehaelt, seven plancken tot dootkiest]

Noch een uwegeweerck. Onder den tooren vijff vijmmen daeckstroijs, besijden opten toorentrop opt nedersse sulderken wat verrootte appel.

375 Open mildelsse sulder suiwtwaerts, de bovenste banck, twynchtich boecken, groote. Opte twe bancken vijftich boeck so groot als cleijne.

Opte derde baenck daerchticht boeck, groot ende cleijn tsamen.

Opten neerste baenck sessendetsesticht boecken. met een cleijn koerffken onder die baeck.

380 Op dander sijde nortwaerts opte hoogste baenck sijn bevoenden sessendeveerticht boecken, groot ende kleijn.

Opten aendere baencke vierthien boecken. Noch een maendeken met een faecxskan met briefken, noch een paar slapenlaekens, noch eenen bijntel ende effers.

Opten bovenste sulder nihil.

385 1605 **1605. EGIDIUS DIELEN. S. T. B.**

Dilenus was reeds in 1588 kanunnik van 't kapittel te Eindhoven; den 23 maart 1605 gaf hij als pastoor van Tongelre eene getuigschrift aan eenen wijdeling. Uit de visitatie des kapittels, door den bisschop Masius den 25 september 1608 gedaan, blijkt dat de cantor Dilenus te Eindhoven vernachtte en des winters vóór negen uur te
390 Tongelre niet zijn konde. Om aan de strikte *residentia pastoralis* te kunnen voldoen, stond het kapittel toe, dat de cantor Dilenus te Tongelre verbleef, welken maatregel de kerkvoogd den 13 augustus 1609 onder zekere bepalingen goedkeurde, waaronder de verklaring, dat Dielen niet tegen de scheiding was van de pastorie van Tongelre van de cantaria des kapittels. In de visitatie van den bisschop Zoësius van
395 23 julij 1615 was de pastoor- cantor afwezig, en doen dezelfde bisschop den 13 september 1621 andermaal het kapittel visiteerde en op de residentie des cantors te Eindhoven aandrang, verzocht men den zwakken en ouden cantor-pastoor hierin niet te bemoeijelijken. Toen Ophovius den 19 oktober 1627 visitatie hield, was de cantaria sedert drie jaren opengevallen, doch reeds den 27 oktober daaropvolgende wordt Jacob.
400 van Geldrop als cantor ondervraagd. Op verzoek des pastoors krijgt Anthonius Henrici den 4 julij 1617 jurisdictie *ad placitum pastoris*. Onder den pastoor Dielen ontvingen de twee seminaristen te 's Bosch, Arnold van den Abeelen en Aegidius van den Abeelen van Tongelre, de eerste het subdiaconaat en de tweede het tonsuraat.

405 22 juni 1622 http://www.archive.org/stream/nieuwecatalogus00boekgoog/nieuwecatalogus00boekgoog_djvu.txt

Henric Hennes Weijtzszoon, als man van Machtelt, dochter van Joost Henrickszn. En Barbara Bierens c. s. bekennen voor schepenen van Eindhoven hun aandeel schuldig te zijn in erfpachten, geheven wordende onder Tongelre en toekomstende aan het klooster van O.-L.-V. Haghe bij Eindhoven, - waarover als schepenen waren Jan Hermansz. en Jan Henric Boijmans.

410 1 jan 1626 **1626. ANTONIUS VAN DER HASELDONCK vicarius was niet cantor van**

Eindhoven. Hij is waarschijnlijk dezelfde persoon, die onder den naam van Verhaseldonck in 1645 in de doop- en trouwregisters van Nuenen voorkomt. Den 19 december 1647 staat dáár als kapellaan van Tongelre vermeld Anthonius Henrici, die reeds in 1617 jurisdictie te Tongelre uitoefende.

420 1629 **1629. JACOBUS ARNOLDI MELCHIORS.**

Melchioris kreeg als cantor-pastoor den 30 september 1629 licentia testandi. Of hij in 1627 onder den naam van Jacobus van Geldrop als cantor optreedt, is uit de gegevens niet te beslissen. Terwijl de pastoor van Tongelree den 10 april 1630 bij den bisschop te Geldrop ter tafel was geweest, beschrijft Ophovius hem als *bonus vir*. Uit het bovenaangehaalde mag men besluiten, dat Verhaseldonck als medehelper of
425 kapellaan hem ter zijde stond en hierom te Nuenen goede diensten kon bewijzen.

Het cantorschap van Eindoven's kapittel, dat vooral in de laatste jaren, in betrekking tot het pastoraat van Tongelre, vele moeilijkheden na zich sleepte, heeft met de vernietiging des kapittels een einde genomen.

430 **1631 Het zogenaamd hof niet ver van de kerk, een heerlijk huis,**
heeft jhr. Theodore Smits van Eckart onlangs in modernen stijl fraai doen herbouwen. Waarschijnlijk werd het hof in 1631 door baron van Wemelen en zijne echtgenootte
vrouwe van Tongere bewoond, van welke familie Ophovius spreekt. Het is echter
mogelijk dat de baron het kasteel van Coudenhoven aan de Dommel bewoonde.

435 1640 **wijlen Lambert Elde, pastoor te Tongelre R60f157v.**

1644 De laatste pastoor die door het kapittel werd benoemd
was Jacobus Arnoldi Melchiors. Deze liet vanwege de moeilijkheden, door middel van
440 zijn broer, in 1644 zijn cantorschap verpachten. Zijn opvolger werd toen Antonius van
der Hazeldonck, die kapelaan of vicaris te Tongelre was.

1648 **"Kerkelijke geschiedenis van het Bisdom van Breda,**
vierde deel" [uit ca 1880, p. 97]
445 De Muntersche vrede, in 1648 met Spanje gesloten, werd in Noord-Brabant ingewijd door
de Katholijken van hunne kerken, Priesters, kerkelijke goederen, kloosters en hunne
eigendommen te berooven, en hun alle godsdienstige vrijheid te ontnemen. De menigte
Plakkaten, tegen de belijders van het voorvaderlijk geloof uitgevaardigd, weerspreken
450 luide de voorgewende vaderlandsliefde der helden, die zich alleen van de *Spaansche*
tirannie wilden losmaken. *Vrijheid!* Schreeuwde men, zoowel op het politiek als
godsdienstig gebied. Helaas *dierbare Vrijheid!* Hoe heeft men uwen heiligen naam
misbruikt! Dan genoeg hiervan... Door besluit van den 3 Maart 1649 ontnamen de
Hoogmogende staten aan de Katholieken hunne kerken met al wat zij bezaten, de
455 pastorijen werden den Predikanten toegekend, alle openbare, ja geheime
godsdienstoefening werd op zware straffen den Katholieken verboden

1648 **Door de val van 's Hertogenbosch in 1629, na het beleg**
door Frederik Hendrik, werd de bisschopszetel bedreigd: het kapittel van Eindhoven
vond zijn einde. Na de vrede van Munster in 1648, geboden de Staten, dat alle kerken,
460 kapellen en kloosters moesten worden gesloten. De geestelijkheid moest binnen acht
dagen uit de Meierij vertrekken. De kerk van Tongelre ging, zoals vele andere, over
in de handen van de Reformatie.

17 november 1653 **Nationaal Archief, Archief Raad van State**
465 inv. nr. 616 (ingekomen stukken 1652 en 1653)
Inventaris oft specificatie van geruijnde kerckelycke
ornamenten vande parochiekerke van Tongelre ende deselffs concernerende soo ende
gelyvl de selve sijn bevonden inde naerbeschreven inwonders huysingen als volgt.
Inden iersten bevonden inden woonhuysse vande weduwe Hendrick B. vander Waerden als
470 *ons is gebleeken bij inventaris geschreven bij de handt van Johan Jacque onzen*
president waerbij dye kinderen vanden voornoemden Vander Waerden persisteren alsoo
te sijn ende te wesen.
Twee croonen met peerlen, eenen kasack, nota. een metaelen lavoire, een cooperen
475 *croon, twee kercke vaenen, twee groote coopere candelaers, twee cleijne coopere*
candelaers, een gardinge, een lieve vrouwen rock, een doot cleet, eenen misse steen,
nog twee candelaers, twee blom pottiens, eenen cappot nota, eenen cooperen kelck
geheel oudt. drye kandelaers, een swarte fluele coorcap, een roye casuyfel met haer
toebehorte, een corporael does, item eenen silveren kelck met sijn toebehoorte, ende
480 *een corporael does, item twee tenne ampullen, item een roye fluele corporael does,*
item vijff miss cleederen, item een altaer cleet, item een casuyfel, een metaelen
belle, item een casuyffel met de waepenen van Berckel ende Coudenhoeve. item een
gaude laecken lieve vrouwen roxken, item een roy fluele roxken, een altaer cleet,
noch een altaer cleet, item eenen weywaeter quesspel, item een altaer kleet, item VI
485 *dweelen, item een misse kleet, item noch twee dweelen, item een gardinne, item twee*
boortiens met een spelwercke snuetdoeck, seven soo groot als cleijne boecken
waeronder een missael, een silveren doesken, item twee kleijne pullekens, een ivoren
doesken, item een silveren pullekens met een cruijsken daer op.
Tot Gijsbert is bevonden insgelycx als volgt:
490 *Inden iersten een witte casuyffel met haer toebehoorte, item twee dweelen met een*
nuesdoecxken, item een altaer kleet, met een cooperen kelck, item een corporael does

met haer toebehoorten, item alsnoch een misseboeck met eene misse steen, ende twee metaelen kandelaers, ende alnoch twee tinne pullen.

Tot Geraert Evers is bevonden insgelycx als volght: Item een houtte beeld van St. Anthonis met noch een cleyne houtte beltien met een kroongen ende twee schildereijkens.

495 Tot Joost Luycas is oyck bevonden als volght; Item een groot beelt van St. Anna, noch twee kleyne beeldekens met een groot cruijs, ende noch twee kleijne kruijskens, een kas met St. Marten, ende eenen iseren vuerwaegen, ende alnoch eenen iseren grooten luchter, ende noch eenen offerstock.

500 Tot Gerit Matijs ende tot Marten Goyaerts is bevonden tot Geraerts: eenen lange schilderreye daer op staen geschildert, de 12 apostelen, ende tot Marten Goyaerts een taffereel gestaen hebbende op den altaer van St. Martin onsen pateroon van onsen vs. dorpe.

505 Aldus geïnventariseert op den 17en 9bris 1653 ten overstaen van den heere scholtis Nieuveen ende schepenen Jan...., Jan Cuijten ende Hanrick Arts de Greff, ad attestor Jan van Hooff, secrs.

1663 16.. **GOSUINUS BOUCARDUS noemt zich den 3 september 1663**
pastoor van Woensel en Tongelre.

510 **1663 1683. REINERUS LUCAS. Merkwaardig is het, dat de opvolging**
der pastoors van Tongelre niet of slechts kortstondig onderbroken is. Lucas en twee opvolgers hebben voorzigtig en ter sluik de parochie moeten bedienen.

515 166? **Lambertus Franssen, pastoor te Tongelre,**
notaris vanden. Heuvel inv. nr. 15 f135v.

1667 **1667. PHILIPPUS SCHROIDER.**

520 19 februari 1670 **R53 19-02-1670:**

Inventaris van de goederen van wijlen pastoor mr. Philippus Schrotens,
aan mij is competerende Joffr. Anna Roijen:

525 *ierstens ledicant met behansel, eenen vuyjttreckende tafel, schapperay met twee dooren, een bedt, een oicussen, hoffpuiwel, 2 witte sardie, 2 koperen autare kandelaers, 2 parlackens, 3 ammellackens, 20 servetten, een lange .. s pit, een roster, pot hijs, 4 spanse stolen, 2 cussens daermen op sit, 2 maskleren, 1 drije conings schilderije, 1 lanck schoure cledt, 1 schilderije van mijn heere, 1 ticktackt burt, 1 vierkantig mandeken, 1 tafel cledt, 1 eiser pot, 1 ronde mandt, met een spinnewiel, ende alle het geene dat mijn lijffve aegaet, 22 stene vlas*

530 *waeter van mesten deel gesponne is.*

De goederen inde sterffhuijsen van onsen overledenen pastor sijn competerende ed. heren van Eckart ofte des aangaende: 2 brant eijsers met copere knops daerop, 1 hangende schaperaijken, 1 bedde, 1 houtertemis met houtere back, 1 hangijsers, 6 stolen.

535 Maria Habracken van goederen als volcht:
2 tinne tollinen en 3 servetten.

Willem Sommers goet als volcht: 1 tafel, 5 tinne schotelen, 4 teliuren.

St. Bunnuns tot Eijndoven: 1 cas staende inde groot camer.

540 Adriaen van Rijsinghe tot Gestel: item de goederen het meijsken competerende, Raes aende Brugen cont orlose toe, inden sterffhuijssen bevonden: *secer dertich pont botere: toebehoorende aen het selve, item oocx hoffwijn inge volgen de pekkel, item oocx hoff bier wesende inde kelder, item ses verkens hespen, sestich mutsars onbegrepen, twee karre peeltorf onbegrepen, een halff vat cleijn bonen, parceelhout ontrent werdich een gulden, een halff vat terre mel ende half, vat rogge mel: twee brode.*

545 Heden den 19 februarij 1670 comparerende voor ons schepenen ondergenoemdt joff. Anna Roijen ende heeft aenhanden W. vanden Broeck gemechtigde bij wettige stipulatie afgeleijdt, den eedt in behoerlijcke forma tot jussificatie van dezen tegenstaende meublen, dat deselve de voornoemde comparant zijn competerende sonder intminste den sterff huijsen sijn aengaende, ende egeene tsij erff haffelijcke of te haffelijcke meubelen raeckende de sterf huijsen alhier hoedanich die selve souden mogen wesen ende metter doot ontruijmt te hebben ter quader trouwe achterwaerts gehouden verbracht verstecken, verstompelt te hebben, directlijck ofte indirectlijck in eenigh maniers, aldus gedaen ende gepassert der heerlijkheijt Tongelre tien daeghen manen als jaeren als boven coram.

555

- 1679 **1679. PIUS DE WILDE.**
- 1683 **1683. PAUL SLEEUWENS v. Heeze deken. - 1691 p. Eindhoven.**
 560 Sleeuwens heeft als deken geene aantekeningen achtergelaten.
- 1691 **1691. MATTHEUS van COLL. -- + 1719.**
 Het oudste aanwezige doopregister begint in 1691, wanneer Mattheus van Coll vernoemd wordt.
- 565 26 oktober 1705 **Taxandria, Volume 5 (1898)**
 Jacobus Jacintius van Coudenhove verkreeg bij de acte van 3 Nov. 1701, waarbij de nalatenschappen zijner ouders verdeeld werden, *het kasteel Beauregard met den hof in zijn grachten en het heerlijk Chijsboek*. Hij huwde Maria Petronella de Voocht,
 570 dochter van Caspar en Isabella van Broeckhoven. Zij stierven beiden in 1705 en werden te Tongelre begraven in den grafkelder, die zich bevond in de in 1891 afgebrokene kerk. De vrouw stierf vóór den man die 26 October 1705 op Beauregard overleed.
- 19 oktober 1707 **RHC Eindhoven, A-0251, nummer 575**
 575 Brief van J. de Jong namens de schout van Peelland aan het dorpsbestuur van Tongelre betreffende een verkiezing van nieuwe kerkmeesters.
- 1719 **1719. HENR. THEOD. BIEDIJCX van Boxel.- 1720 p. Veghel.**
 580 Biedijcx werd den 27 april 1719 als pastoor van Tongelre ingeleid, doch ontving weldra zijne verplaatsing naar Veghel.
- 1719 **1719. JOANNES MELIS van Gemert.- 1664 afstand.**
 Melis pastoor van Stiphout 1713, als pastoor van Tongere ingeleid 23 december 1719, deed afstand en is den 15 augustus 1765 begraven.
- 585 1720 **Dit heerlijk goed, later slechts ruim 22 bunders beslaande,**
 kocht in 1720 jhr. Jan Karel de Jeger heer van Eckart, en toen verkeerde het kasteel reeds in vervallen toestand. Het laatste overblijfsel van deze adellijke grootheid, een oud torentje, is door den storm van 9 november 1800 omvergeworpen.
- 590 1750 **inventaris van de oude Martinuskerk te Tongelre,**
 bron: Emile van Gestel
 Palmhouten kruisbeeld in Renaissancistische stijl, eerste helft zeventiende eeuw
- 595 1752 **De tweede klok, een kleinere, werd in 1752 door Alexis Petit gegoten.**
 Deze klok werd in 1943 door de Duitse bezetters gevorderd.
- 27 november 1755 **Inventaris van de bestuursarchieven van Nuenen,**
 Gerwen en Nederwetten [p. 88]
 600 Publicatie der Staaten Generaal der vereenigde Nederlanden, [...]
- 21 september 1756 **RHC Eindhoven, A-0251**
Memorie
 ? den 21 Sept: is door de regenten van Tongelre opgenomen het metselwerk aan en in
 605 den thoorn aanbesteedt den 30 juni 1756 door Adriaan Collenberge gemaakt en bevonden als volgde
- art 1 is reedelijk bevonden
 art 2 is slegt in agt genomen
 610 art 3 is goet bevonden
 art 4 ?aide goet zijn indiene geen kost waar in gemee? in plaatst van Heere in te stoppen en boven de lood comen tijde onder de snijdingen is voor de helft degen on? nog niet geabseerden ? ?
- art 5 is reedelijk wel gemaakt
 615 art 6 goet reedelijk
 art 7 is volgens mondelinge veranderingen alzoó ? dogt seels ?e te sijn
 art 8 is geabemeerde
 art 9 is wel
 art 1? wel gemaakt wat aangaat de ?oe?b der steenen
- 620 2 juli 1760 **RHC Eindhoven, A-0251**
 Mijn Heer

Naspeuringen van Paul Theelen: De oude Sint Martinuskerk

- de Pampier der Roomsche Geestelijkheid examineerdende bevond daar onder deze onevende
gaand t auxatie van Pastoors Lierop en Kerkschuer tot Tongelre, dan ben verwondert
625 dat UWE niet de Capitalen welke daar op speciaal aan den Armen begroot zijn
gementioneerd heeft, alsoo sulc altoos moet geschieden, land die tot v?d?is te vrij,
waer moet blijven
My?lten UWEW Dermaas
S. Versfelt
630 oedenrode 2 July 1760
- 1764 **1764. GODEFR. BOGAERTS van Woensel. - + oct. 1769.**
Bogaerts is den 1 mei 1765 als pastoor van Tongelre door den deken Guil. Mollen
ingeleid *coram testibus Joanne Moonen ex Gestel prope Endoriam et Mathia de Wit*
635 *auriga ejus*. Van 1756 had Bogaerts de kapellanie te St. Oedenrode bediend, en was een
halven broeder van Petrus Bogaerts pastoor van St. Oedenrode.
- 1768 **inventaris van de oude Martinuskerk te Tongelre,**
bron: Emile van Gestel
640 Stralenmonstrans en kelk uit 1768
- 1769 **1769. GER. COUWENBERGH v. St. Oedenrode.- + 26 maart 1813.**
Couwenbergh kapellaan van St. Jan 1763, te Oisterwijk 1765, werd den 29 augustus 1770
als pastoor ingeleid en nam in 1796 oude de parochiekerk weder in bezit.
645
- 1769 **Regionaal Historisch Centrum Eindhoven, invoeringsnummer A-0027**
Registrum Memoriale Parochiae Sancti Martini Episcopi loci de Tongelre.
Gerardus Couwenberg van St Oedenrode + 26 Maart 1813
- 20 december 1772 **Taxandria, Volume 5 (1898)**
Johan Carel de Jeger, die, zooals wij zagen, door koop, heer van Coudenhove was
geworden, overleed 20 December 1772 op Eckart en werd in den door hem gekochten
grafkelder te Tongelre den 28 December daaraanvolgende begraven.
- 655 2 november 1793 **Taxandria, Volume 5 (1898)**
Zijn zoon Jan de Jeger volgde hem als heer van Coudenhove op; hij overleed kinderloos
op Eckart in 1793 en werd 2 November 1793 ook in bedoelden grafkelder begraven;

660 16 mei 1791 **Het Schetsenboek van Hendrik Verhees**
(pagina 60 en 61, uitgave Merlijn 1975)

665 1791 **Precies één eeuw voor de afbraak van de kerk maakt Hendrik Verhees**
van alle kerken in het bisdom een tekening. Het Schetsenboek van Hendrik Verhees is
in 1975 herdrukt. De tekening laat de linkerzijde van de kerk zien, die op de foto's
niet goed zichtbaar is. De trappentoren is duidelijk te zien. Het lijkt erop dat de
linker transeptarm aanmerkelijk smaller is dan de rechter. Dat komt overeen met
afbeelding op de kadasterkaarten uit 1832 en 1880. Het grondvlak van de kerk lijkt
door alle aanbouwen praktisch op een vierkant met enkele kleine uitsteeksels.

670 16 mei 1791 **Tongere den 16 Meij 1791**
[verdere uitleg:]

- De laat-middeleeuwse parochiekerk van Tongelre werd in 1881 afgebroken. Vergelijking met nog bestaand fotomateriaal (o.a. in het Prentenkabinet van het Provinciaal Genootschap te 's-Hertogenbosch) toont aan dat het gebouw in grote trekken juist is weergegeven.
- 675 Het was een basilikale kerk met een middenschip van twee traveeën en zijbeuken die zich voortzetten langs de zware toren.
- De lichtbeukramen werden aan iedere kant geflankeerd door twee spaarvelden; in plaats van drie (zoals op de schets) waren er dus acht.
- 680 Het tamelijk lage transept had in de gevels één raam tussen twee rondbogige spaarvelden.
- Het koor telde twee traveeën en was driezijdig gesloten. Het was verder aanzienlijk lager dan het middenschip.
- De toren was een zwaar bouwwerk van drie geledingen, steunberen ontbraken. De
- 685 noordmuur werd voor de helft in beslag genomen door een zware, rechthoekige traptoren. In de bovenste geleding zaten aan iedere zijde twee spitsbogige galmgaten, ieder omgeven door een spitsbogig spaarveld.
- 1796 **Gebruik door de katholieken. Ingewijd door pastoor Gerard Couwenberg**
- 690 1796 **Na den vrede van Munster namen de protestanten bezit**
- van de parochiekerk, waarin de predikant den 28 februarij 1796 nog het woord voerde, doch reeds den 17 april van hetzelfde jaar zagen de katholieken hunnen herder weder het altaar beklimmen. Deze fraaije oude kruiskerk, waaruit het steenen verwulfsel om
- 695 de bouwvalligheid is weggenomen, heeft eenen zwaren toren met lage spits, die meermaals, en laatstelijk in 1802, door den bliksem getroffen werd.
- Toen de protestantsche onverdraagzaamheid na 1648 alle uitoefening der Roomsche godsdienst verbood, hebben de katholieken ter sluik in het gehucht Urkhoven langs den grooten weg van Eindhoven naar Coll en in Klein-Tongeren een huis voor kerk gebruikt, tot dat in het einde der XVIII eeuw eene schuurkerk ten westen der pastorij was toegestaan.
- 700 1800 **De kerk die in Tongelre werd teruggegeven, was zwaar verwaarloosd**
- en gehavend. Het geloofsleven was intens en persoonlijk, ondanks achteruitzetting en armoede. Stephan Hanewinkel omschreef in 1800 kort maar krachtig de Tongelrese leefgemeenschap zo:
- "Tongelre is een klein arm dorp, waar niets opmerkelijks is te zien en naar zijn grootte teveel in 's Lands lasten moet dragen."
- 705 1802 **Blikseminslag in de kerk**
- 20 december 1804 **Taxandria, Volume 5 (1898)**
- diens weduwe, Maria Thiemck Ram van Schalkwijk, die wel het vruchtgebruik zijner nalatenschap zal hebben gehad, overleed op Eckart 20 December 1804; den 24 December
- 715 daaraanvolgende werd haar stoffelijk overschot in meerbedoelden grafkelder bijgezet.
- 20 december 1804 eindhoven.digitalestamboom.nl
- overlijden van Maria Tiemk Ram van Schalkwyck, e.v. Jan Carel de Jeger. woont op kasteel Eckart, in grafkelder begraven.
- 720 1813 **1813. JOANNES van der PUTTEN v. Oss.- 1820 p. Wintelre.**
- 1813 **Regionaal Historisch Centrum Eindhoven, invoeringsnummer A-0027**
- Registrum Memoriale Parochiae Sancti Martini Episcopi loci de Tongelre.**
- 725 Joannes van der Putten van Oss tot 1820, als wan-neer hij verplaatst is naar Wintelre.
- 1819 **In 1778 hadden de Staten Generaal de verplichting tot onderhoud**
- van de kerk bij het Domeinbestuur gelegd, die hiervoor de "geestelijke tienden" hief.
- 730 In 1819, onder het pastoraat van Johannes van de Putten (1813-1820), kocht de Nederlandse Staat de verplichting tot onderhoud van de St. Martinuskerk af.
- 1819 **Katholyk Meyerysch memorieboek, behelzende de oprichting van het bisdom ...**
- Antonius van Gils**
- 735 TONGELRE. DISTRIKT EINDHOVEN.
- Afstand 5/8 uur ten noord-oost-oosten.
- Afstand van 's Bosch, 5½ uur ten zuid-zuid-oosten.

[...]

740 Het regt van benoeming tot de pastorij van Tongelre (gewoonlijk Tongeren of
Tongersen) genaamd was, in de katholieke tijden, aan het kapittel van Eindhoven,
wiens Kantor, of Kanonik-voorzanger, den tijtel had van pastoor van Tongelre. De oude
parochiekerk, ingewijd ter eere van den H. Bisschop Martinus, is sedert de laatste
omwentelingen in ons land, in het Jaar .... wederom in bezit en gebruik der
katholieke Ingezetenen gekomen.

745 18 april 1820 **Deze overeenkomst werd op 18 april 1820 bekrachtigd.**

Het Rijk betaalde hiervoor een som van f. 2000,- kontant en een kapitaal f. 6000,- op
de werkelijke Nationale schuld. De toren werd toen eigendom van de Gemeente, die nu
voor het onderhoud moest zorgen.

750 1820 **1820. HENRICUS GEVEN van Maarheeze.- + 16 julij 1826.**

Geven assistent te Steensel 1798, kapellaan te Bergeik 1801, pastoor van Steensel en
Kneysel 1805, is den 16 september als pastoor ingeleid.

755 1820 **Regionaal Historisch Centrum Eindhoven, invoeringsnummer A-0027**

Registrum Memoriale Parochiae Sancti Martini Episcopi loci de Tongelre.
Henricus Geven van Maarheeze + 16 Juli 1826

1826 **1826. ANTONIUS CUIJTE van Tongelre.- + 19 sept. 1840.**

760 Cuijte is 1809 kapellaan te Geldrop, in 1814 pastoor van Bergeik, is den 17 januarij
1827 als pastoor ingeleid.

1826 **Regionaal Historisch Centrum Eindhoven, invoeringsnummer A-0027**

765 Registrum Memoriale Parochiae Sancti Martini Episcopi loci de Tongelre.
Antonius Cuyte van Tongelre + 19 Sept. 1840

15 februari 1834 Bredasche **courant**

770 Bij de kommissie tot verzachting van het lot der slagtoffers van de overstromingen
in *Noord-Brabant* zijn, sedert vorige opgave, ontvangen de volgende giften en
bijdragen:

Van de gemeente Tongelre, bedrag der kollekte . . . f 11.00

1837 **1837. Theod. van Lieshout v. Nuenen ass.- + 30 sept 1849.**

775 1840 **In 1840 werd het naast de kerk gelegen kerkhof uitgebreid.**

1840 **1840. JOAN. HENR. INTVEN van Eersel.- + 30 sept. 1849.**

780 Intven werd in 1819 kapellaan te Dussen en in 1828 pastoor van Borkel en Schaft. Als
pastoor van Tongelre den 16 februarij 1841 ingeleid, heeft hij in deze parochie veel
nut gesticht en schoone verbeteringen aan de kerk en in 1847 aan de pastorij
aangebracht.

1840 **Regionaal Historisch Centrum Eindhoven, invoeringsnummer A-0027**

785 Registrum Memoriale Parochiae Sancti Martini Episcopi loci de Tongelre.
Joës Henr. Intven van Eersel + 30 Sept. 1849

Van Pastoor Intven teekent Pastoor J.J. Meulenhof aan, dat hij in deze parochie veel
geestelij?nut stichtte, en ook aan de kerk schoone verbeteringen aanbracht.

17 januari 1840 **In het jaar 1840 is bij koopakte, gepasseerd**

790 voor Notaris Joannes Smits 17 Jan. 1840, tusschen den Pastoor van Tongelre Antonius
Cuijte en Martinus Hoogers, laken-fabrikant te Geldrop van den eenen kant en het R.
K. Kerkbestuur, vertegenwoordigd door Jan van Kemenade Burgmeester en Kerkmeester en
Joannes Sanders Kerkmeester van den anderen kant tegen den prijs van 50 gulden
afgestaan voor den tuin der pastorie:

795 een noordelijk gedeelte van een perceel weiland, ter grootte van omtrent 3 roeden 78
ellen, en zulks met recht van uit en ingang aan het westereinde over het
overblijvende gedeelte van het perceel door middel van een te hangen poortje, en een
noordelijk gedeelte van een daartegen aangrenzend perceel bouwland, ter grootte van 1
roede en 76 ellen. -

8 april 1842 <http://www.rhc-eindhoven.nl/pdf/A-0251.pdf>

Contact over het Tiendenfonds in de gemeente Tongelre.

805 Tiendrecht is een in het Romeins recht onbekend, maar in het oudvaderlands recht voorkomend zakelijk recht om een evenredig deel te heffen, meestal een tiende, van de gewassen, gegroeid op grond bij een ander in gebruik, of van de jongen van dieren op die grond geworpen. Het instituut is van kerkelijke oorsprong; als grondslag golden in de middeleeuwen teksten uit het Oude Testament. De tienden kwamen toe aan de plaatselijke kerken van de parochie, maar later zijn op allerlei wijzen tienden in handen van wereldlijke personen gekomen.

810 Het B.W. van 1838 gaf nog een vrij uitvoerige regeling van het zakelijk recht van tiend, maar tegen het einde van de 19de eeuw groeide het verzet tegen dit recht. Bij de wet van 16 juli 1907 Stbl. nr. 222, de zgn. Tiendwet, zijn alle tienden opgeheven verklaard met ingang van 1 jan. 1909; nieuwe tiendrechten mogen niet meer gevestigd worden.

815 B ADMINISTRATIE

1581: Administratie der tienden, binnen Tongelre op 8 april 1842 aangekocht.

1582: Afkoop tiendrecht van de domeinen door de ingezetenen van Tongelre.

820 TIENDENFONDS, 1842-1858

A INLEIDING

NB Het tiendenfonds betreft een toevallig gedeponereerd archief bij de administratie van de voormalige gemeente Tongelre.

825 Het tiendenfonds ontstaat op 8 april 1842, als Thomas van Gennip, Arnoldus Jansen, Martinus Hoogers, Johannes Sanders, Johannes Rovers en Johannes Smits, allen wonend te Tongelre, een voorlopige overeenkomst sluiten om de elf klamptienden hunner gemeente, gekocht door Thomas van Gennip en Arnoldus Jansen, voorlopig voor gezamenlijke rekening te houden tot er definitief contract over de administratie met de inwonende grondeigenaren zal zijn gesloten.

830 Die elf klampen Dominale Tienden waren met name:

1 de Kosterij

2 de Strijle

3 de Heyer

835 4 de Middel

5 de Geezenbergsche

6 de Middel

7 de Broekakkersche

8 de Hoofsche

840 9 de Doornakkersche

10 de Rooyakkersche

11 de vlas en zaadtienden

In juni 1842 werd een definitief contract gesloten tussen de 5 [6 namen! LTh]

845 comparanten van 8 april 1842 en alle ingezetenen of daarmee contractueel gelijkgestelde eigenaars van tiendplichtige gronden binnen Tongelre. Contract juni 1842.

1 juni 1842

850 1. De aankoop van de tienden, genoemd in het contract op 8 april 1842 wordt geacht te zijn gedaan door alle deelnemers.

2. Doel: de ingezetenen spoedig van de tiendlast te bevrijden door hen in staat te stellen hun tiendplichtigheid af te kopen.

855 3. Niet ingezetenen kunnen tegen betaling gelijkgesteld worden. Inwoners: nu hun domicilie hebbende; binnen 4 jaar metterwoon vestigde; elders wonende diensten zich in werkboden en andere ongehuwden, die onverdeeld met ouder, broer of zuster tiendplichtig goed bezitten.

4. De klampen Strijle en Geestenbergsche zijn ten behoeve van de kerk van Tongelre bezwaard met 2 jaarlijkse renten, elk f4,50, waarmede bij afkoop rekening moet worden gehouden in overleg met pastoor en kerkmeesters.

860 5. Ieder is naar vehouding schuldig bij te dragen in de koopsom (van 8 april 1842).

6. Te benoemen agenten kunnen voor algemene rekening geldleningen sluiten om koopsom en interest te betalen.

7. Men is verplicht om tarwe, rogge, boekweit, haver, even, spurrie, erwten, vlas, zaad, lammeren en varkens te laten aanslaan voor tienden.

865 Verder levervoorwaarden.

8. 5 Personen worden door stemgerechtigden aangesteld als agenten voor uitvoering contract en administratie (zie artikel 12/14). Jaarlijks 24 juni moet er rekening en verantwoording afgelegd worden. Doorlopend register met tweede- of bijboek, waarin jaarlijks het eerste register wordt overgeschreven (zie artikel 15/16).

870 9. Artikel 19. Jaarlijks overschot zal strekken tot gehele of gedeeltelijke dekking van de personele omslag of voor storting in de gemeentekas.

De aankoop van de tienden van de Domeinen vergde een bedrag van f25.000,-- waarvan f1.000,-- aan de kerk moet worden betaald. Dit bedrag werd voorgeschoten door 2
875 agenten. Later werden geldleningen gesloten om deze agenten terug te betalen. [zie verder 1858]

Ten tijde van Karel de Grote werd al bepaald dat elk dorp een kerk en een lagere school moest hebben. Ook werd voorgeschreven dat de kerk en de parochie recht hadden op de tienden van de graanopbrengst. In de praktijk kreeg de pastoor dus elke tiende korenschoof. Wie pastoor kon worden werd beslist door de grondheer, die het
880 begevingsrecht had. Dat begevingsrecht hield in dat hij de pastoor kan aanduiden. De pastoor kreeg dan een bepaald deel - een derde - van de korentienden. Daar stonden verplichtingen tegenover: de grondheer moest van de korentienden ook het kerkgebouw
885 onderhouden en voor de pastorie zorgen.

De grondheer of de pastoor inden niet persoonlijk de korentienden, dat zou te veel werk zijn geweest. De velden waren ingedeeld in klampen of districten. Het is niet bekend wanneer en hoe die indelingen in klampen gebeurde. Het ophalen van de korentienden werd per klamp verhuurd.

890 [aangepast van http://erfgoed.gemeentemol.be/product/1568/default.aspx?vs=0_n&id=2652]

In latere tijd konden de tienden (koren-, zaad-, vlas-) worden afgekocht.

895 7 november 1842 **1° SSmi Rosarii B M. V. 7 Novembris 1842. -**

Haec fraternitas non amplius existit propter non observata praescripta 1899 en 1900.

1842 **Voor het eerst ontstonden er kerkelijke verenigingen,**

zoals de Broederschap van de Heilige Rozenkrans en de Broederschap van het Scapulier in respectievelijk 1842 en 1846.

900 Dit alles vond plaats onder leiding van pastoor Johannes Intven, die van 1840 tot 1849 Tongelre als standplaats had.

1843 **Nieuwe beschrijving van het bisdom van 's Hertogenbosch,**

Volume 3 door Josephus Antonius Coppens

905 *Tongelre*, oudtijds *Tonghelroij* wordt doorgaans *Tongeren* en *Tongersen* geheeten. De voornaamste buurten van dit dorp, welk weleer aanzienlijker was, zijn: *klein Tongelre*, *Col* en *Urkhoven*. In vroegere tijden is dit dorp eene heerlijkheid geweest, welke aan het adellijke geslacht van *Coudenhoven* behoord heeft (a). Dit geslacht had daar een kasteel, dat niet meer dan een bouwval was, toen Jhr. JAN KAREL DE JEGER, heer van *Ekart*, hetzelve in 1720 kocht. Slechts was daarvan nog een torentje overig, welk bij den storm van den 9 november 1800 is omvergewaaid. De grond van dit kasteel is thans een eigendom van den heer F. RIJKSZ.

915 De kerk dezer plaats had voorheen den rang van *media Ecclesia*, en werd door de hertogen van *Braband* begeven: dan bij de oprigting des kapittels van *Eindhoven*, in 1399, stond de hertogin JOANNA dit regt aan genoemd kapittel af, en er werd alstoen bepaald, dat de tijdelijke pastoor van *Tongelre*, steeds kanunnik van dit kapittel zoude zijn, en in hetzelve het ambt van kantor zoude bekleeden (b). De kerk van *Tongelre* erkent den H. bisschop MARTINUS als patroon. In dezelve was ten jare 1477 eene broederschap ter eere van *O. L. Vrouw*, van de *H. Catharina*, *Barbara* en *Agatha*
920 opgericht. Zij is in de gedaante van een kruis gebouwd. Nadat de predikant der hervormden den 28 februarij 1796, in dezelve voor den laatsten keer gepredikt had, is op zondag, den 17 april van hetzelfde jaar, daarin door de katholieken de eerste godsdienstoefening wederom verrigt. De kerk van *Tongelre* is van eenen zwaren toren met eene lage spits voorzien, welke meer dan eens, en laatstelijk in 1802, door het
925 onweder is getroffen (c).

Behalve in de afgebrokene schuurkerk, welke ten westen tegen de pastorij gestaan heeft, hadden de katholieken in het gehucht *Urkhoven*, in een huis, staande ter linkerzijde van den grooten weg, welke van *Col* naar *Eindhoven* geleidt, en thans aan de weduwe van WILLEM VAN MOORSEL toebehoorende, vroeger de godsdienst verrigt.
930 Hetzelfde heeft ook plaats gehad in eene woning, welke zich regts van den voetweg van

- Col naar *Eindhoven*, in het gehucht *klein Tongelre*, bevindt, en thans door de weduwe van THOMAS GEVEN bewoond wordt.
- 935 Weleer waren in dit dorp verscheidene Israëlieten, die eene huizinge in het gehucht *Loo*, ter regterzijde van den weg, welke van Col naar het dorp loopt, ter uitoefening hunner eeredienst hadden.
- 1846 **Als gevolg van oorlogen en de reformatie raakte de kerk in verval.**
In 1796 kwam de kerk weer ter beschikking voor de katholieke eredienst en werd in 1846 hersteld. Onder leiding van pastoor Schoenmakers werden in 1887 plannen
- 940 ontwikkeld tot de bouw van een nieuw bedehuis. Eerst in 1887 kreeg pastoor Cornelis van Kessel toestemming hiertoe en werd het naastgelegen parochiekerkhof geruimd.
- 2 maart 1846 **2° Confraternitatis Ssi Trinitatis - B. M. V. de Monte Carmelo - B. M. V.**
Septem Dolorum - et Immaculatae ejusdem Conceptionis - 2 Martii 1846.
- 945 1846 **In het jaar 1846 werd in Tongelre eene Missie gehouden van 7 - 13 Februari.**
- 1846 **In 1846 werd een achtdaagse missie gehouden.**
De pastorie werd vernieuwd, de kerk opgeknapt en verfraaid.
- 950 1847 **In 1847 is onder Pastoor Intven de pastorie geheel vernieuwd,**
en onder dezen Pastoor zijn ook aan de toenmalige kerk schoone verbeteringen aangebracht. -
- 955 1848 **inventaris van de oude Martinuskerk te Tongelre, bron: Emile van Gestel**
Beelden van St. Petrus en St. Paulus vervaardigd door de gebroeders Smits uit Cuyk in 1848
- 960 1848 **inventaris van de oude Martinuskerk te Tongelre, bron: Emile van Gestel**
Wierookvat, gemaakt door F. W. Hermans, uit Eindhoven in 1848
- 1848 **Aardrijkskundig woordenboek der Nederlanden, Volume 11**
door Abraham Jacob van der Aa
- 965 De kerk aan den H. MARTINUS toegewijd, welke sedert de Reformatie bij de Herv. in gebruik was, is in het jaar 1796 weder in het bezit van de R. K. gekomen. Het is een tamelijk groot gebouw, van een orgel voorzien. De toren is zwaar en met eene lage spits gedekt, welke meer dan eens, en onder anderen in het jaar 1802, door den bliksem getroffen is.
- 970 6 oktober 1849 **Advertentien.**
Degenen die iets verschuldigd zijn aan, of te vorderen hebben van den *INBOEDEL* van wijlen den Weleerw. Heer JOANNES HENRICUS INTVEN, in leven Pastoor te *Tongelre*, gelieven daarvan voor den 15den dezer Maand, betaling of aangifte te doen bij den
- 975 Heer J. C. C. VAN BOMMEL, te *Tongelre*.
- 1849 **1849. HENRIC. SCHOENMAKERS van Raamsdonck geboren 18 februari 1806,**
werd in 1833 kapellaan te Zeelst en in 1838 te Drunen.
- 980 1849 **Regionaal Historisch Centrum Eindhoven, invoeringsnummer A-0027**
Registrum Memoriale Parochiae Sancti Martini Episcopi loci de Tongelre.
Henricus Schoenmakers van Raamsdonk + 7 Jan 1885. Schoenmakers vierde in 1874 zijn vijf en twintig jarig Pastoorsschap en in 1881 zijn vijftig jarig Priesterfeest.
- 985 12 september 1850 **1° Ex ossibus Sti Martini Episcopi Turonensis,**
d. d. 12 Septis 1850 cum approbatione Episcopi J. Zwijsen. -
- 1850 **inventaris van de oude Martinuskerk te Tongelre, bron: Emile van Gestel**
Ciborie 19e eeuw
- 990 1851 **In 1851 is er een jubilé gevierd van Januari tot Juli om God**
te bedanken voor den terugkeer van Z. H. Paus Pius IX uit zijne ballingschap en om het vijftig jarig jubilé te herdenken.

- 995 28 december 1852 **In 1852 is een jubilé gevierd van den 1en Zondag** van den advent tot den 3en Kerstdag, opdat de geloovigen God des te vuriger zouden bidden, dat Hij zijne kerk gelieve te ontrukken uit alle rampen . . . en haar doe verspreiden onder alle volkeren.
- 1000 1853 **1853. Aug. Joseph Fritsen v. Aarle ass. - 1855 k. Geldrop.**
3 december 1854 **In 1854 is in dit Bisdom een jubilé geopend** op den 1en Zondag van den advent 3 December, welke jubilé aflaat gedurende 3 maanden kon verdiend worden. Er zijn toen 2 Paters Capucijnen gevraagd, die tijdens het
- 1005 jubilé de parochianen gedurende eenige dagen door onderrichtingen en predikatiën tot het ontvangen der H. Sacramenten hebben voorbereid. Dit jubilé was vooral verleend, om de geloovigen aan te sporen God te bidden, dat Hij zich verwaardige het verstand te verlichten van Z. H. Paus Pius IX, opdat deze over de ontvangenis der Allerh. Maagd Maria datgene kunne bepalen, wat tot meerdere eer van God en tot grooteren lof
- 1010 van de H. Maagd Maria strekken kan.
- 1855 **In 1855 is kerkelijk opgericht in eene Congregatie** van jongelingen en in 1856 eene congregatie van jonge dochters ter eere van Maria onbevlekt ontvangen. Beurtelings vergaderden de leden in de zoogenaamde Congregatie
- 1015 kamer in het Kerke-huis. Dit kerke huis is echter bij het bouwen der nieuwe kerk afgebroken, Dit kerke huis is echter bij het bouwen der nieuwe kerk afgebroken, daar de nieuwe kerk op dezelfde plaats moest opgericht worden. De congregatie der jongelingen is echter reeds sedert vele jaren opgeheven.
- 1020 14 januari 1855 **3° Congregationis B. M V? juvenorum et ??**
sub titulo immaculatae Conceptionis et S. Aloijsii d.d. 14 Janii 1855. Haec congregatio ?am ? multo tempore abrogata est.
- 31 mei 1856 [...] - **alleen de gemeente Tongelre kan hier**
- 1025 als eene uitzondering dienen, daar heeft het gemeentebestuur aan de Kerk doen aflezen, dat het strooisel-halen uit de bosschen ten strengst verboden is; en eere den wakkeren veldwachter dier gemeente, die het zoo ver heeft gebragt, dat het stelen in de bosschen daar ter plaatse iets zeldzaams is. [...]
- 1030 10 juli 1856 **4° Congregationis B. M. V? Puellarum**
sub titulo Immaculatae Conceptione is et Ste Josephi d.d. 10 Julii 1856. Haec congregatio floret et ad pietatem et bonos mores multum conducit.
11 maart 1857 5° Confraternitatis S.S. Cordi Jesu d.d 11 Mart. 1857
- 1035 1857 **Om zo mogelijk alle katholieken bij het parochiële leven** te betrekken werd in 1857 de Broederschap van het Heilig Hart van Jezus in het leven geroepen.
- 1 december 1858 **In 1858 is een jubilé gevierd van 1 - 31 December,**
- 1040 om de geloovigen tot boetvaardigheid en vurige gebeden voor de noodwendigheid der H. Kerk op te wekken. Twee Paters uit het klooster van Weert hebben gedurende 5 dagen, de parochianen de eeuwige waarheden voorgehouden en hen tot het ontvangen der Sacramenten voorbereid.
- 1045 26 februari 1859 **De Noord-Brabanter**
De Burgemeester der naburige gemeente Tongelre, een man van cirka 80 jaren, is in den nacht van 11. Zondag plotseling overleden; Dien dag had hij als naar gewoonte in de kerkdiensten nog mede gezongen, was ter bruiloft bij zijn dochter geweest en keerde des avonds omstreeks elf ure naar huis en ten half twaalf ure was hij reeds een lijk.
- 1050 1860 **inventaris van de oude Martinuskerk te Tongelre,**
bron: Emile van Gestel
Hostie Pixis A.P. Hermans, Eindhoven 1860-1879
- 1055 1862 **inventaris van de oude Martinuskerk te Tongelre,**
bron: Emile van Gestel
Twee ampullen met blad A.P. Hermans, Eindhoven 1862

- 24 maart 1865 **'s Hertogenbosch, 22 Maart. In het nabijgelegen Tongelre**
 1060 heeft een kind, door groote roekeloosheid, zijn leven verloren. Bij gelegenheid toch
 van het luiden der klokken, ter zake van het overlijden van H. M. de Koningin-Weduwe,
 waagde het zich te plaatsen op den knop der bijeengevoegde touwen, waarmede de klok
 getrokken werd. Hoog werd het daardoor in de lucht gevoerd, maar onverwachts bezeerde
 1065 het zich aan een balk der eerste zoldering zoo hevig, dat het den volgenden dag
 daaraan bezweek.
- 1 mei 1865 **In 1865 is in dit Bisdom een jubilé gevierd**
 gedurende de maand Mei. Dit jubile kon ook verdiend worden in eene andere maand voor
 1070 elke parochie door den Bisschop te bepalen. Tijdens dit jubilé hebben twee Paters
 gedurende 5 dagen in de maand Mei tot de H. Sacramenten voorbereid en hunne biechten
 gehoord. -
- 22 maart 1866 **RHC Eindhoven, A-0251**
 N114. Gedup. Staten
 1075 22 Maart 1866.
 Wij hebben de eer U Mijne Heeren mede te deelen;
 1 dat de bestaande staat van zaken, door de werking en het gevolg aan den Circulaire
 van den Minister van Binnenlandschen zaken dd 22 Maart 1859 gegeven, in deze gemeente
 eenigzins zijn verbeterd;
 1080 2 dat dezelve vroeger ongunstig was, en
 3 dat ook op te merken is, dat de uitgaven van het Roomsch Catholyk Armbestuur
 alhier, van tijd van tijd zijn vergroot geworden.
 Het Gemeentebestuur van Tongelre
 De Burgemeester en ?t
 1085 vdKerkhoff
 Get WDekkers
- 15 juli 1869 **RHC Eindhoven, A-0251**
 Ter voldoening aan de namens aangeduid circulaire hebben wij de eer U Mijne Heeren
 1090 mede te delen;
 1. Dat deze gemeente voor zich alleen eene algemeene begraafplaats bezit;
 2. Dat die begraafplaats is gelegen dat wel voor de kom der gemeente wordt gehouden;
 doch door de ongeregelde en ver van elkander verwijderde ligging der gebouwen zijn
 slechts vier huizen in de nabijheid van de algemeene begraafplaats aanwezig;
 1095 3. Dat in deze gemeente geene begraafplaatsen zijn die toegangen of ingangen van een
 graf of grafkelder in de kerk of ander gesloten gebouw hebben;
 4. Dat de algemeene begraafplaats alhier de bij art. 19 der wet bevolen
 uitgestrektheid in ruime mate heeft;
 5. Dat de begraafplaats overeenkomstig art. 10 is afgesloten.
 1100 Het Gemeentebestuur van Tongelre
 JvdKerkhoff
 De Wethouder Get. WDekkers
- 1876 Schutjes: Geschiedenis van het bisdom 's-Hertogenbosch**
 1105 (RHC Eindhoven, serie B 023 band 5; pagina 740 tm 745)
 TONGELRE.
- 1880 **Regionaal Historisch Centrum Eindhoven, invoeringsnummer A-0027**
 Registrum Memoriale Parochiae Sancti Martini Episcopi loci de Tongelre.
 1110 Alle lampen in de pastorie Tongelre zijn eigendom der kerk, nog opteekenen in
memoriaal
- 8 februari 1880 **Ll. Dinsdag herdachten de echteleiden Antoon Van de Wiel**
 en Maria van Baar te Tongelre hunne vijftigjarige echtvereniging. Van omtrent alle
 1115 woningen van het dorp wapperde de nationale vlag. Nadat 's morgens ter hunner eer een
 plechtig dankoffer aan God was opgedragen, kwamen door den dag de familie, vrienden
 en kennissen het Gouden Paar gelukwenschen. Onder deze bevond zich hun naaste buurman
 Marinus Hoogers, een man die zelf reeds bij 53 jaren met zijne echtgenoot doorleefd
 heeft.
- 1120 1 maart 1880 **Te Stratum, nabij Eindhoven, is door de maréchaussee**
 een jongeling gearresteerd, verdacht van den sleutel te hebben ontvreemd van de
 kerkdeur te Strijp. Uit zijne bekentenis bleek verder, dat hij zich aan verschillende
 diefstallen in kerken had schuldig gemaakt, o. a. te Nuenen, Tongelre, Gestel,

- 1125 Geldrop, Zes-Gehuchten, Aarlerixtel en Stiphout. Voorts verklaarde hij de stichter te zijn van drie in 1875 plaats gehad hebbende boschbranden. Een onderzoek wordt ingesteld.
- 1130 20 februari 1881 **Aanstaanden Woendag viert de Eerw. Heer H. Schoenmakers**, pastoor te Tongelre, het gouden jubilé zijner priesterwijding. De ingezetenen zijner parochie maken groote toebereidselen dien dag feestelijk te gedenken.
- 1135 3 april 1881 **Onder Tongelre, nabij Eindhoven, hebben eenige ellendigen** Zondagnacht het ijzeren deurtje van het aldaar algemeen bekende kapelletje, waarin een Maria-beeld staat, opengebroken en de zilveren scepter en de kroon van het beeld, met eenig geld, dat door de vroombe bezoekers geofferd was, meegenomen. In hunne brooddronkenheid hebben zij zelfs het beeld uit het kapelletje geworpen. Eene algemeene verontwaardiging heerscht terecht over deze laaghartige daad onder de bevolking en de politie doet dan ook een ijverig onderzoek daar de schuldigen.
- 1140 7 juni 1881 **In 1881 is tijdens het jubile in deze parochie gepredikt** enz door twee Paters Capucijnen van 7-12 Juni.
- 1145 19 februari 1882 **Z. D. H. Monseigneur A. Godschalk, bisschop van 's Bosch**, heeft benoemd tot Assistent te Tongelre, den WelEerw. Heer B. Baijens.
- 1150 28 augustus 1883 **6° Confraternitatum: adoraciones perpetuae - contra blasphemias et turpeloquia - S. Francisci Haverrii** ad propagandam fidem - **B. M. Vis perpetui succursus** - et **Denarii Sti Petri** d.d. 28 Aug et 2 Octis 1883.
- 1155 1 november 1884 **In 1884 gaven de Paters Capucijnen Irenaeus en Herman** hier eene Missie in de maand November.
- 1160 10 januari 1885 **Regionaal Historisch Centrum Eindhoven, invoeringsnummer A-0027 Registrum Memoriale Parochiae Sancti Martini Episcopi loci de Tongelre.** Joannes Judocus Meulenhoff van Budel. Meulenhoff werd Priester gewijd 10 Juni 1865 benoemd tot leeraar aan het Instituut voor Doofstommen (voor het land assistent te Schijndel op 1 Jan 1866; kapelaan te Dinther 20 Juni 1876; kapelaan te Oirschot 16 Maart 1878 en 10 Jan. 1885 Pastoor te Tongelre. Meulenhoff stond in Tongelre bekend als een uitmuntend Pastoor met vele talenten begaafd, en die in den korten tijd van zijn Pastoorsschap zeer veel goed heeft gedaan, en toen hij op 13 Maart 1886 overleed, werd zijn afsterven diep door zijne parochianen betreurd. Thans, 1905, spreekt men nog steeds van hem met den grootsten lof.
- 1165 18 januari 1885 **Zijne Doorl. Hoogw. Monseigneur A. Godschalk**, Bisschop van 's Bosch, heeft benoemd tot Pastoor te Tongelre, den WelEerw. heer J. J. Meulenhoff; en tot kapelaan te Liempde, den Weleerw. Heer B. Baijens, tot dusverre assistent te Tongelre.
- 1170 19 januari 1885 **R. C. KERK. De Bisschop te 's Bosch heeft benoemd** tot pastoor te Tongelre J. J. Meulenhoff; - [...]
- 1175 15 februari 1885 **Van af 15 Febr. 1885 zijn de vergaderingen** voor de Congregatie der jonge dochters gehouden in de kerk om de 14 dagen, met het gevolg, dat de meesten, die ze verlaten hadden, terugkeerden, en 80 nieuwe leden met Pinksteren hunne plechtige opdracht deden, zoodat op dat tijdstip de congregatie bestond uit 140 leden. Dit schijn veel bijgedragen te hebben tot de afschaffing der kermis. -
- 1180 25 maart 1885 **Op 25 Maart 1885 werd Pastoor Joannes Judocus Meulenhoff** ingeleid als zoodanig, door den Zeereerw. Heer H. van Liempd, Deken van het Dekenaat Eindhoven en Pastoor van Woensel. Getuigen waren Arnoldus Jacobus Lombarts, Pastoor te Stratum en Joannes Vogels, Pastoor te Oerle.
- 1185 12 juni 1885 **7° Pii sodaliti "Sancta Infantia" nuncupati** d. d. 12 Junii 1885.
12 juni 1885 **Op 12 Juni 1885 is in Tongelre het Genootschap [der] H. Kindsheid** kerkelijk opgericht. [In] 1885 24 Juli is onder goedkeuring van den Bisschop, Mgr A.

- 1190 24 juli 1885 **Godschalk, en zonder de ?oote oppositie de kerkpad** langs de sacristie voor goed opgeheven, en aan het kerkhof toegevoegd, waardoor het kerkhof voor goed werd afgesloten, wat wel noodig was, daar van ouds de Priester het lijk naar het graf vergezeld Dat nieuwe gedeelte, waar 30 à 40 jaren vroeger nog lijken schenen begraven te zijn werd voorzichtigheids halve
- 1195 10 oktober 1885 **door den Pastoor opnieuw ingezegend op 10 Oktober 1885** en op denzelfden dag werd daarop begraven Francyn Verhoeven, weduwe van Peter van de Laar, ruim 86 jaren oud, en toenmaals de oudste in Tongelre.
- 1200 22 december 1885 **Met de feestdagen van Kerstmis 1885 werd** eene ver??ing der Missie gegeven door Pater Cel??us Rovers uit het klooster der Franciscanen te Maastricht en Pater Ladeslaus van de Ven uit het klooster van Weert. De ver??ing der Missie duurde van 22-28 December.
- 1205 27 december 1885 **Bij besluit van Z. D. H. d. d. 27 Dec 1885 werd in Tongelre** eene vaste kapellanie opgericht ingaande 1 Jan. 1886, en als eerste kapellaan werd benoemd Josephus Joës Francus Bronsgeest van Tilburg, Priester in het Seminarie
- 1210 28 december 1885 **Op 28 Dec 1885 werd voor de eerste maal het feest** der H Kindsheid gevierd, en 's avonds het Missie kruis ingezegend.
- 1215 30 december 1885 **Tijdens de Missie werd de Derde Orde van den H Franciscus** van Assysie ingesteld, en deze werd reeds op 30 December 1885 door Mgr Godschalk tot eene Congregatie vereenigd Meer dan 200 leden werden aangenomen. Spoedig echter raakte de Congregatie der derde orde in verval, de leden parochianen waren te zeer gege??erd om leden te worden, en zoo iets haalt gewoonlijk niet veel uit.
- 1220 30 december 1885 **8° Congregationis tertii Franciscani Ordinis,** d. d. 30 Decis 1885
- 1225 1885 <http://home.claranet.nl/users/adverko/vangogh/vangogh04.htm>
Van Gogh moet op de hoogte zijn geweest dat de toenmalige oude St. Martinuskerk spoedig zou verdwijnen, hij heeft in ieder geval in het voorbijgaan een aardig tekeningetje geproduceerd van deze **kerk JH 640**. Gezien zijn activiteiten in Eindhoven zal hij daar meerdere malen langs gekomen zijn.
- 1230 1885 **Onder Pastoor Meulenhoff 1885 werd de pastorie vergroot** door een bijbouw, bevattende eene kamer voor den Pastoor, en eene slaapkamer voor de meid, waaronder ruime kelder, verder keuken waschhuis en bergplaats. - Verder werden aan de Pastorie nog enkele veranderingen aangebracht. Reeds vóór dat alles afgewerkt was, overleed, helaas te vroeg, Pastoor Meulenhoff. Te gelijker tijd werd ook aan de Sacristie der kerk gebouwd eene kamer, een gang en bergplaats, alles onder een plat dak. De kosten van de veranderingen aan pastorie en sacristie gemaakt waren begroot op f2370.30.
- 1235 1885 **[vervolg 1842] Later is er een obligatie werkelijke schuld ad f1.00,--.** Dit kapitaal was nog aanwezig in 1885.
- 1240 Archieftechnisch is het een zelfstandige instelling geweest, die binding had met de gemeente of de algemene armen. Het laatste lijkt het meest voor de hand liggend, ofschoon ook onderwijs-aspecten aanwezig zijn, gezien de regelmatige betalingen van onderwijzers. De oudste leden van de gemeenteraad hebben er burgemeester van de Kerkhoff in de aan 1886 voorafgaande jaren meermalen op gewezen, dat de gelden, afkomstig van de "over-tiending" ten bate van de gemeente moesten worden aangewend. De burgemeester verklaarde dan echter, dat dit een particuliere zaak was en geheel naar eigen keuze kon beschikken voor de armen. Burgemeester van de Kerkhoff overleed op 14 maart 1886;
- 1245 enige dagen tevoren had hij het stuk nationale schuld van f1.000,- op aanhoudend aandringen, in de gemeentekas gestort. Jaren achtereen was door hem beweerd, dat dit stuk ten kantore van de voormalige gemeente-ontvanger verloren was gegaan. Op 20
- 1250 maart 1886 wordt door wethouders en de secretaris ten huize van de overleden burgemeester de akte van aankoop 1842 gevonden, waaruit volgens artikel 19 zeer duidelijk zou blijken, dat de overschietende gelden ten bate komen van de personele omslag of tot stijving van de kas der gemeente. In een brief van secretaris en wethouders aan Gedeputeerde Staten van 29 maart 1886 vragen zij, welke middelen hun
- 1255 ten dienste staan, om het achterstallige bedrag nog in te vorderen. Gedeputeerde

- 1260 Staten antwoorden in hun brief van 7 april 1886, dat volgens artikel 19 het overschot wel ten bate behoort te komen van de gemeentekas, doch met het oog op den aard van de akte betwijfelen, of de gemeente wel gerechtigd is, die overgeschoten gelden in te vorderen. De gemeente is geen partij in de akte en de beheerders der tienden zijn niet aan de gemeente gebonden. De ondertekenaren van de akte kunnen van de beheerders afgifte, doch wanneer de bedoelde gelden niet vrijwillig in de gemeentekas gestort worden, zou de afgifte bezwaarlijk door de gemeente in rechten gevorderd kunnen worden.
- 1265 Gedeputeerde Staten adviseren bovendien, voorzover het stuk van f1.000,-- nationale schuld niet ten name van de gemeente op het grootboek is ingeschreven, zulke alsnog te bewerkstelligen.
- 1270 Blijkens notulen der raadsvergadering van 19 augustus 1886 is besloten het stuk nationale schuld, afkomstig van de tiend, te verkopen en in de plaats daarvoor tot eenzelfde bedrag aan te kopen. De heer Moll, kassier te Eindhoven, wordt gemachtigd om tot afdoening van deze zaak als tussenpersoon te fungeren. Blijkens notulen der raadsvergadering van 14 oktober 1886 wordt van Poppel, gemeente-ontvanger, aangewezen om de gemeente te vertegenwoordigen ten kantore van het grootboek nationale schuld, tot ontvangen der rente van het laatst ingeschreven kapitaal, groot f1.000,--, afkomstig van de tiend ten name van de gemeente Tongelre, met een rente van 3½ %.
- 1275 Blijkens het grootboek van ontvangsten en uitgaven van 1887 is onder andere tweemaal een bedrag van f 17,50 ontvangen van rente nationale schuld, namelijk op 24 augustus en 8 oktober. Voordien kwamen dergelijke bedragen tot een afgerond bedrag van f35,- niet voor.
- 1280 1 januari 1886 **Z. D. H. Mgr. A. Godschalk, bisschop van 's Bosch**, heeft bij besluit van den 27 Dec. jl. om het vermeerderd getal communicanten, eene nieuwe kapellanie opgericht te Tongelre, dekenaat Eindhoven, en tot kapelaan aldaar benoemd den Eerw. Heer J. J. F. Bronsgeest priester van het Seminarie.
- 1285 22 maart 1886 **Regionaal Historisch Centrum Eindhoven, invoeringsnummer A-0027** Registrum Memoriale Parochiae Sancti Martini Episcopi loci de Tongelre.
- 1290 Cornelis Matheus van Kessel, geboren te Ravenstein 9 April 1842, Priester gewijd 26 Mei 1866, assistent te Berchem 26 Jan 1868, kapelaan te Winsen 29 Juni 1868, kapelaan te Heumen 29 Juni 1878, kapelaan te Drunen 29 Dec. 1879, Pastoor te Tongelre 22 Maart 1886. Zijne inleiding als Pastoor geschiedde den 17 Mei 1886 door den Zeereerw Heer Jac. van Sluisveld Deken te Valkenswaard, volgens speciale machtiging van Mons. A Godschalk, wegens ziekte van den Zeereerw Heer H. van Liempd, Deken van het Dekenaat Eindhoven en Pastoor te Woensel. Testes bij de inleiding waren de Hoogeeren Zeerge. Heer Ant. van de Laar, Kanunnik en Professor aan het Groot Seminarie te Haaren en de Zeereerw. Heer A? Lombarts, Pastoor te Stratum.
- 1295 Pastoor van Kessel kreeg zijn eervol ontslag, op zijn verzoek, den 9 Juli 1900.
- 25 maart 1886 **Z. D. H. Mgr. A. Godschalk, Bisschop van 's Bosch**, heeft benoemd tot Pastoor te Tongelre den WelEerw. Heer C. M. van Kessel, [...]
- 1300 19 augustus 1886 **Door wijlen den heer C. Saris te Tongelre is aan r. k. par.** kerkbestuur aldaar f 2000 vermaakt.
- 1305 14 oktober 1886 **Z. D. H. Mgr. A. Godschalk bisschop van 's Bosch heeft** benoemd [...] tot kapelaan te Tongelre den Eerw. heer W. van Lieshout, [...]
- 1310 1886 **In de Pinksterweek van 1886 is door de Eerw. paters van Weert** eene Missie gepredikt, en bij deze gelegenheid zijn er velen ingekleed en geprofest in de 3e orde van den H. Franciscus.
- 1315 1 januari 1886 **De groei van de parochie maakt een versterking** van het priesterteam nodig. Per 1 januari 1886 werd daarom in Tongelre een vaste kapellanie opgericht. Als eerste kapelaan werd Josephus Bronsgeest benoemd. Over de activiteiten van Kapelaan Bronsgeest is weinig verder bekend, dan dat hij van zijn bisschop opdracht had ontvangen het kerkkoor in de Gregoriaanse zang te scholen.
- 13 maart 1886 **bidprentje van pastoor Meulenhoff wordt genoemd op** <http://duthmala.nl/prentjesBrabant.htm> onder nummer 3639
- 1320 18 maart 1886 **13 Maart overleed de ZeerEerw. heer J. J. Meulenhoff**, sedert 1849 pastoor te Tongelre, in den ouderdom van 80 jaren.

- 1886 **Benoeming van pastoor Cornelis [M.] van Kessel**
 Cornelis Mattheus van Kessel, geboren te Ravenstein 9 april 1842, overleden te Drunen
 1325 28 november 1920
 Uit zijn nalatenschap is een vergulde zilveren kerk overgebleven, zie hiervoor
<http://www.stluciaravenstein.nl/download/Legaat%20van%20van%20Kessel.pdf>
 Pastoor van Kessel ligt begraven op het Martinuskerkhof aan 't Hofke.
- 1330 februari 1887 **Als zijn opvolger kwam pastoor van Kessel naar**
 Tongelre. Deze pastoor wendde zich kort na zijn benoeming, namelijk in februari 1887,
 tot de bisschop van Den Bosch, met plannen om de veel te kleine kerk door een nieuwe
 en grotere kerk te vervangen.
 Het oude gebouw zou teveel onderhoud en reparatiekosten vergen. Alleen al de
 1335 reparatie aan het dak van het middenschip zou f 8.000,- gaan kosten; voor die tijd
 een heel bedrag.
 Zoals we eerder zagen, stamde de oude kerk voor een deel uit omstreeks 1400. Het plan
 van de pastoor viel bij bisschop Godschalk in goede aarde. De pastoor zamelde
 gedurende drie jaren persoonlijk geld bij de parochianen in. Zo bracht hij een bedrag
 1340 van f 10.000,- bijeen.
- 5 juni 1887 **De gemeenteraad van Tongelre heeft aan het r. k.**
 parochiaal kerkbestuur aldaar eene bijdrage van f5800 verleend in de kosten voor den
 bouw van een nieuwen toren.
- 1345 30 juni 1888 **Aanbesteding.**
 Op den 23 Juli 1888, des namiddags ten 3 ure, zal het R. K. Parochiale Kerkbestuur
 van Tongelre bij Eindhoven, ten overstaan van den Architect E. CORBEIJ, te Roermond,
 vroeger te Reuver, en volgens diens ontworpen plannen, bestek en voorwaardes,
 1350 overgaan tot het publiek in een perceel aanbesteden:
 VAN HET BOUWEN EENER NIEUWE KERK met gedeeltelijk der twee Torens, hebbende eene
 bebouwde oppervlakte van 800 vierkante meter met bijlevering van de benodigde
 bouwmaterialen, enz.
 Gelithographeerde copïes der volledige ontwerp-plannen, met gedrukte bestekken, zijn
 1355 per stel te verkrijgen tegen betaling ad f 5,00 ten kantore van bovengenoemde
 Architect, alwaar tevens alle verdere inlichtingen omtrent het werk gegeven worden.
 Aanwijzing van het bouwterrein op den 16 Juli des namiddags ten 2 ure.
 TONGELRE, den 30 Juni 1888.
 Het Kerkbestuur voornoemd,
 1360 DE PASTOOR, C. van KESSEL.
- 26 juli 1888 **§ - Maandag had de openbare aanbesteding plaats**
 voor eene nieuw te bouwen kerk te Tongelre.
 De inschrijvers waren:
- 1365 J. J. Backholtz, Amsterdam . . . f70600
 J. Vlasman, Amsterdam . . . "69800
 Westerhof, Tongelre . . . "69444
 P. v. Wijk-Brangers, Nuhnen . . . "69050
 W. G. v. Beckum, Amsterdam . . . "68700
- 1370 J. A. Schonenberg, Helmond . . . "68500
 A. v. Wijck, Nuhnen. . . . "67900
 Oliviers, Gemert. . . . "67950
 M. Hezeman, Eindhoven . . . "65580
 J. H. Verstijnen, Oosterwijck . . . "64525
- 1375 P. J. van Nuhnen, Helmond . . . "64200
 v. d. Putte, Helmond. . . . "62574
 J. v. d. Velden, Oosterwijck . . . "62100
 N. v. Dommelen, Lent (b/Nijmegen) "61200
 J. J. Nijmans, Helmond . . . "61000
- 1380 A. v. Meer, Zevenbergen. . . . "60500
 J. Swinkels, Helmond. . . . "59800
 H. v. Asseldonck, Amsterdam . . . "59800
 L. de Rooij, Tilburg. . . . "58789
 V. v. Nuhnen, Helmond . . . . "58600
- 1385 H. J. Troppin, Best. . . . . "58600
 F. Raaymakers, Nieuwer-Amstel "58100
 M. Dreesen Helmond . . . . . "57900

J. v. Groenendaal, Nieuwer-Amstel "57300

H. C. Janssen, Maasbracht . . . "55137

1390 G. Mestrom, Maasbracht . . . "51360

Aan dezen laatsten is het werk toegestaan. Plan en bestek zijn ontworpen door den architect Corbey te Roermond. Beiden, architect en aannemer geven een waarborg voor de degelijke uitvoering.

1395 28 juli 1888 - **Door het R. K. kerkbestuur te Tongelre, bij Eindhoven,** is aanbesteed, onder het beheer van den architect E. Corbey, alhier, het bouwen van een nieuwe kerk met gedeelte der twee torens, hebbende een bebouwd oppervlakte van 800 vierk. meter. Van de 26 inschrijvers was de minste G. Mestrom. te Maasbracht, voor de som van f 51,360, aan wien het werk gegund is. De hoogste inschrijving was f 1400 70,600.

9 augustus 1889 **Een inwoner van Woensel die op den kerktoren te Tongelre** werkzaam was, had het ongeluk er af te vallen, en werd zoo ernstig gekneusd, dat hij kort daarop den geest gaf. De overledene was een oppassend twintigjarig jongeling.

1405 10 augustus 1889 - **Te Tongelre (N.-B.) is eergisteren de opperman L. v. G.,** woonachtig te Woensel, van den steiger der in aanbouw zijnde kerk gevallen, met het gevolg, dat hij kort daarna overleed.

1410 1 januari 1890 **Regionaal Historisch Centrum Eindhoven, invoeringsnummer A-0027** Registrum Memoriale Parochiae Sancti Martini Episcopi loci de Tongelre.

Caput I Fundatio, antiquitas, traditiones, circumscriptio en monumenta parochiae.

1415 Wanneer de parochie Tongelre is opgericht, schijnt niet met zekerheid bekend te zijn. Evenmin is bekend van welke eeuw de oude kerk was, die in het jaar 1890 is afgebroken, evenals de tegenwoordige kerk, aan den H. Martinus, Bisschop van Tours, was toegewijd. Uit de beschrijving over Tongelre door Coppens en Schutjes mag men besluiten, dat parochie en kerk reeds bestonden in de 14e eeuw, doch waarschijnlijk 1420 tot hoogerem ouderdom opklimmen. Overigens is er zeer weinig van bekend, zooals blijkt uit de geschiedenis over Tongelre door Coppens en Schutjes.

Zeker is het, dat na de vrede van Munster in 1648 de Protestanten de Parochiekerk in bezit hebben genomen en hebben behouden tot het jaar 1796, 28 Februari, op welken datum de Predikant voor de laatste maal daarin zijn predikatie hield.

1425 Reeds den 17en April namen de katholieken hunne Parochiekerk wederom voor goed in gebruik, zooals blijkt uit een nog aanwezig, met potlood geschreven testimonium van Pastoor Ger. Couwenbergh: "Anno 1796 resumpsimus templum nostrum ab acatholicis et Missam primam solemnisarimus 3a dominica Aprilis ejusdem anni". -

1430 Bij contract van 10 Nov. 1819 (waarvan afschrift berust in het archief) tusschen den Heer Staatsraad President van Raden en Rekenmeesteren der Domeinen, gerepresenteerd door den Heer van Havercarspel Eckardt, Directeur van de registratie en der Domeinen in de Provincie Noordbrabant ter eene - en Joannes van de Putten Pastoor der R. C. Gemeente van Tongelre, Arnoldus Jansen en Antoon Vogels in kwaliteit van kerkmeesteren der Groote of Parochiale Kerk, gelegen in de Gemeente Tongelre, alle

1435 wonende te Tongelre, ter andere zijde, is, onder tusschenkomst van Johannes Smits, Burgemeester, Joris Vogels en Hendrik Verhagen, Gecommitteerde leden uit het Gemeente-bestuur van Tongelre en onder het toezigt van de Edel Groot Achtbare Heeren Joannes Linssen en Gijsbertus van Beverwijk, gecommitteerde leden uit de Gedeputeerde Staten der Provincie Noord-Brabant het volgende accoord onder hoogere definitieve 1440 goedkeuring (gevolgde 18 April 1820 n° 38) aangegaan:

Art 1.

In plaats van de verplichtingen welke het Bestuur der Domeinen als geestelijk Tiendheffer van de Tienden, geheven wordende binnen de Gemeente Tongelre, met betrekking tot het opbouwen, vernieuwen, repareeren en onderhouden van de Parochiale 1445 Kerk enz. binnen de Gemeente Tongelre, overeenkomstig het Plakkaat van H. H. M. M. van den 16 January 1778 moet vervullen, zal aan de Contractanten ter andere zijde in eens bij wijze van afkoopsom worden uitgekeerd:

1° Eene somme van tweeduizend gulden in kontante penningen, en

1450 2° van een kapitaal van zes duizend gulden in werkelijke Nationale schuld Fabrijk der Kerk van Tongelre op het Grootboek zal worden ingeschreven, en waarvan de interest met 1 January 1820 zal ingaan". Enz. Enz.

Dit kapitaal is echter afgelost onder Pastoor C. M. van Kessel voor de som van 4700 [gu]lden, en in andere effecten belegd. Macht 23 Sept 1891. N° 2. Eveneens heeft

- 1455 vermeld Bestuur der Domeinen destijds een accoord getroffen met het Gemeente-bestuur van Tongelre tot onderhoud van den toren der vorige kerk, die aan de Gemeente behoorde. Ook de twee kamers bezijnden den toren, waarvan de eene, rechts, vroeger tot raadskamer moet gediend hebben schijnen tot de Gemeente te hebben behoord, ofschoon zij later beiden door het Kerkbestuur werden gebruikt.
- 1460 Op den 3en Febr. 1887 is, ten gevolge van een onderhoud van den Weleerw. Heer Pastoor C. M. van Kessel met Z. D. H. Mgr. A. Godschalk besloten pogingen aan te wenden tot het bouwen van eene nieuwe Kerk, omdat de oude Kerk de helft te klein was. en daarenboven dringende reparatie's noodig had aan het dak van het middenschip, welke reparatie of geheele vernieuwing circa 8000 gulden zou kosten. De plaats der eventueel nieuw te bouwen kerk werd door Z. D. Hoogwaardigheid aangewezen, nl.: het terrein naast de oude kerk, waar toen het zoogenaamde kerkenhuis stond, welk terrein afkomstig is van den vroegeren Burgemeester van Kemenade en zijne echtgenoot Joanna van Hoek (cf fundationes) zoodat het oude kerkhof kon blijven bestaan en geene noodkerk behoefde gebouwd te worden.-
- 1465 Ook werd tevens de Pastoor gemachtigd, om van den Predikstoel dit besluit af te kondigen en aan de geloovigen tot milde bijdragen aan te sporen. Op Zondag "Septuagesima" is aan de geloovigen dit besluit medegedeeld, en werd hen tevens kenbaar gemaakt, dat de Pastoor gedurende de volgende weken zou rondgaan met eene lijst ter onderteekening. "Het zaad, zoo tekent Pastoor van Kessel aan, het zaad op Zondag Septuagesima uitgestrooid, heeft schoone vruchten voortgebracht, want buiten
- 1475 verwachting, die niet gering was, hebben de geloovigen ingeteekend, zoodat verder kon worden voortgegaan tot het maken van plannen enz.
- De onderteekening is geschied voor drie jaren, en de eene wist niet wat de andere had ingeteekend; dit is zoo geschied op algemeen verlangen der Parochianen, en met het beste succes. De gelden werden opgehaald door den Pastoor alleen, beginnende omtrent
- 1480 half Augustus 1887, 1888, 1889. Pastoor van Kessel teekent verder aan: "in een afzonderlijk daarvoor bestemd register staan de namen en giften opgeteekend". Van dit register heb ik, Pastoor van Vlokhoven zijn opvolger, helaas ! tot mijn grooten spijt, niets kunnen vinden. -
- 1485 Met toestemming van zijne D. H. Mgr A. Godschalk, Bisschop van 's Bosch is eene teekening voor de nieuwe kerk ontworpen door den architect E. Corbey te Reuver, later wonende te Roermond. Uit verschillende plannen heeft de teekening met twee torens in Gothische stijl de voorkeur en goedkeuring van Z. D. H. bekomen. Het Kerkbestuur werd toen gevolmachtigd door Zijne D. H., bij besluit van 28 Mei 1888 tot het aangaan van eene leening van 22000 gulden tegen uiterlijk 3½ %. Het kapitaal der kerk moest
- 1490 bewaard blijven. -
- In Mei 1888 werd de nieuwe kerk aanbesteed met de twee torens, welke tevens moesten worden afgebouwd tot aan den nok van het dak der kerk, zoodat er eene klok kon worden ingehangen en een uurwerk kon geplaatst worden.
- 1495 De uitslag der aanbesteding was, dat van de 27 inschrijvers de Heer Ger. Mestrum uit Maasbracht (Limburg) de aannemer werd als zijnde de laagste inschrijver, voor eene som van 51.360 gulden.
- Aan het oorspronkelijke plan zijn echter, zooals blijkt uit de aanwezige kwitantien, verschillende veranderingen gemaakt. Zoo is b.v. aan de fundeering voor 1121 gulden en 42 centen meer besteed dan in het begin bepaald was.
- 1500 Voor zoo ver ik heb kunnen nagaan heeft het bouwen der kerk gekost f58.277,28.- Volgens brieven in het archief aanwezig heeft Pastoor C. M. van Kessel door bijdragen uit eigen middelen een grooten stoot tot het bouwen der kerk gegeven, onder voorwaarde, dat na zijn overlijden, gedurende honderd jaren een gezongen jaargetijde zou worden gedaan. -
- 1505 Het gemeente-bestuur heeft tot het bouwen de kerk 5800 gulden bijdragen of liever tot het bouwen der torens, onder voorwaarde dat het kerkbestuur den ouden toren zou afbreken, maar dat ook de oude klokken ter waarde van f2000 in eigendom zou ontvangen.
- 1510 Het Gemeente-bestuur heeft het recht, om de klokken te luiden met openbare rampen, als ook met nationale feestelijkheden, verjaardagen en andere plechtigheden van het koninklijk huis; en daarom moet een sleutel van den toren in het bezit zijn van het Gemeente-bestuur. -
- Tot nadere aanvulling van de geschiedenis der R. K. Kerk van Tongelre diene het volgende
- 1515 Na den vrede van Munster hebben de Protestanten de oude kerk in bezit genomen, en daar zij zeer onverdraagzaam waren, konden de Katholieken alleen slechts in het geheim hun godsdienstplichten vervullen, en verschillende jaren hebben zij dit trouw gedaan. - zij gebruikten daarvoor: 1° een huis, gelegen op het gehucht Urkhoven,

- 1520 vroeger bewoond door de wede van Moorsel, daarna door Judocus Renders en thans in 1905 door Josephus van Poppel, zijne echtgenoot Maria Renders en hunne kinderen. 2° een huis gelegen te Klein Tongelre, vroeger bewoond door de wede Thomas Geven, welk huis later is afgebrand en daarna opgebouwd, het eigendom was van Jan Sanders (bijgenaamd "de Keizer", thans in 1905 het eigendom is van Henri Moonen Sanders te Gestel en Blaarthem en bewoond wordt door Piet van den Broek.
- 1525 De parochie Tongelre schijnt echter nooit of slechts zeer kort zonder geestelijken Herder te zijn geweest. In den beginne na 1648 schijnt Gosinus Boucardus, die zich in 1663 3e September Pastoor van Woensel en Tongelre noemt, de parochie in het geheim te hebben bediend. Zijne drie opvolgers, de Pastoors Reinerus Lucas, Philippus Schroeder en Pius de Wilde, die ook in Tongelre schijnen geresideerd te hebben hadden
- 1530 natuurlijk met groote moeielijkheden te kampen en moesten in alles uiterst voorzichtig handelen, wilden zij ergere zaken voorkomen. Na een tijdsverloop van 40 à 50 jaren werd den katholieken toegestaan eene schuurkerk te bouwen, die gestaan heeft ten westen van de thans bestaande Pastorie en van het laatst der 17e tot aan het
- 1535 einde der 18e eeuw heeft dienst gedaan, totdat in 1796 de katholieken hun oude kerk wederom in bezit kregen en in gebruik namen. Bij toeval is mij een photographie van de oude kerk in handen gekomen, en tot aandenken heb ik deze in het archief gedeponneerd. De parochie Tongelre schijnt altijd slechts door één Priester te zijn bediend geworden. Onder Pastoor Cuyte staat als assistent vernoemd Theodorus van Lieshout van Nuenen van af 1837- 1840, in welk jaar Cuyte is gestorven.
- 1540 Onder Pastoor Schoenmakers was August Josephus Fritsen van Aarle Rixtel assistent van 1853-1855, en Philibertus Willibrordus Goossens van Diessen van 1878- 1882, en Bernardus Baijens van Lithoyen van 1882 -1885, in welk jaar Past. Schoenmakers is gestorven.
- 1545 Pastoor J. J. Meulenhoff van Budel bediende de parochie alléén van af 15 Januari 1885 tot 1 Jan. 1886, in welk jaar door Monseign. A. Godschalk te Tongelre eene vaste kapellanie werd opgericht en op 1 Jan ~~1906~~ 1886 werd tot eerste kapelaan benoemd Josephus J. F. Bronsgeest van Tilburg.
- [Dan volgt een Latijnse tekst die betrekking heeft op de kapellanie.]
- 1550 Op verzoek van het kerkbestuur van den 8 December 1885 is, om de lasten der kerk te verlichten, ontstaan wegens het onderhoud van den kapelaan, door Z. D. H. Mons. A. Godschalk een omgang ingesteld om kapelaans-geld. De breve van Z. D. Hoogw. luidt als volgt.
- 1555 's Bosch 19 Dec 1886 N° 3235
- Aangezien het voorstel van het Kerkbestuur om de aangehaald reden in hoofdzaak allerzins billijk mag geacht worden, zoo staan wij bij deze toe en stellen wij vast, dat in de Parochie Tongelre behalve den reeds bestaanden omgang, jaarlijks een tweede
- 1560 omgang zal plaats hebben in het begin van het jaar, onder de benaming van "Kapelaans-geld".
- De bijdragen der parochianen zijn niet bekend, de bijdragen voor het bouwen der nieuwe kerk. Pastoor van Kessel teekent wel aan: "in een afzonderlijk daarvoor bestemd register staan de namen en giften opgeteekend", maar dit register is niet te vinden.
- 1565 Bij mijne aanstelling als Pastoor 9 Juli 1900 vond ik de kerk afgebouwd, en daarin aanwezig a) de tombe van het hoogaltaar met brandkast, geleverd door Ferd. Smeets te Weert voor 841 gulden.
- 1570 b) 38 nieuwe kerkbanken geleverd door Ferd. Smeets te Weert voor 1330 gulden en vier kerkbanken met deurtjes geleverd voor f200, dus te samen voor 1530 gulden.
- c) eene nieuwe credence in de sacristie, geleverd door Betbulder te Megen voor 205 gulden.
- d) Een nieuw orgel, geplaatst door Gradussen uit Winsen.
- 1575 e) Nieuwe kerkramen waarvan 5 in het Priesterkoor met geschilderde beelden, geplaatst door Nicolas te Roermond.
- f) Een nieuw toren uurwerk geplaatst door A Vos te Nuenen voor de som van 550 gulden.
- g) Vier nieuwe beelden H. Hart van Jesus, van Maria, de H. Franciscus en Antonius.
- 1580 In het jaar 1903 is grootendeels door de milde bijdragen der parochianen in de kerk aangebracht een nieuwe kruisweg, gebouwd door de firma Stoltzenberg te Roermond voor de som van 1800 gulden.

Naspeuringen van Paul Theelen: De oude Sint Martinuskerk

- In het jaar 1904 is bij gelegenheid van het zilveren Priesterfeest van den Pastoor van Vlokhoven aan de Kerk geschonken:
- 1585 1° een nieuwe kelk, zilver verguld, geleverd door Manders te Eindhoven voor 300 gulden en geschonken door N. N.
2° een nieuw, wit kasuivel, rijk geborduurd vervaardigd door de Zusters van Schijndel voor 200 gulden, en geschonken door N. N.
- 1590 3° eene nieuwe communie-bank door de milde bijdragen der parochianen, gemaakt door J. Custers te Stratum voor de som van 1350 gulden. Kapelaan M.F. van Iersel heeft daarvoor gezorgd.
4° Nieuwe altaar-tabellen met koperen lijsten, geschonken door den R. K Boerenbond van Tongelre.
- 1595 5° Altaar-schellen, geschonken door de vereeniging "het ziekenfonds St. Martinus".
6° een Lieve vrouwen kroon, geschonken door de leden der meisjes-congregatie.
- Op 20 October 1915 is door Antoon - Martinus en Ida de Goeij, alle drie wonende te Tongelre, aan de R. K. Kerk te Tongelre geschonken de volgende lijfrente:
1600 Eene som van drie duizend gulden, onder voorwaarde, dat hen tot aan den dood van de laatste der drie toe, jaarlijks 6% der som, dus 180 gld worde uitgekeerd; de intrest echter, niet verschenen als de laatste der drie sterft, vervalt vrij aan de kerk. Macht 6 Sept. 1916 N° 3527. Zie verder brief van aanvraag in het archief.
- Caput IX
- 1605 Res omnes memorabiles, quae in parochia eveni? v. g. consecratio vel benedictio Ecclesiae, caemeterii, campanae, celebratio Missionis aut Jubelari, visitatio Ordinarii vel Decani, et ea, quae ab Episcopo vel Decano praescripta aut commendata fuerunt.
- 1610 In het jaar 1840 is bij koopakte, gepasseerd voor Notaris Joannes Smits 17 Jan. 1840, tusschen den Pastoor van Tongelre Antonius Cuijte en Martinus Hoogers, laken-fabrikant te Geldrop van den eenen kant en het R. K. Kerkbestuur, vertegenwoordigd door Jan van Kemenade Burgmeester en Kerkmeester en Joannes Sanders Kerkmeester van den anderen kant tegen den prijs van 50 gulden afgestaan voor den tuin der pastorie:
- 1615 een noordelijk gedeelte van een perceel weiland, ter grootte van omtrent 3 roeden 78 ellen, en zulks met recht van uit en ingang aan het westereinde over het overblijvende gedeelte van het perceel door middel van een te hangen poortje, en een noordelijk gedeelte van een daartegen aangrenzend perceel bouwland, ter grootte van 1 roede en 76 ellen. -
- 1620 In 1847 is onder Pastoor Intven de pastorie geheel vernieuwd, en onder dezen Pastoor zijn ook aan de toenmalige kerk schoone verbeteringen aangebracht. -
Onder Pastoor Meulenhoff 1885 werd de pastorie vergroot door een bijbouw, bevattende eene kamer voor den Pastoor, en eene slaapkamer voor de meid, waaronder ruime kelder,
- 1625 verder keuken waschhuis en bergplaats. - Verder werden aan de Pastorie nog enkele veranderingen aangebracht. Reeds vóór dat alles afgewerkt was, overleed, helaas te vroeg, Pastoor Meulenhoff. Te gelijker tijd werd ook aan de Sacristie der kerk gebouwd eene kamer, een gang en bergplaats, alles onder een plat dak. De kosten van de veranderingen aan pastorie en sacristie gemaakt waren begroot op f2370.30.
- 1630 In het jaar 1846 werd in Tongelre eene Missie gehouden van 7 - 13 Februari.
In 1851 is er een jubilé gevierd van Januari tot Juli om God te bedanken voor den terugkeer van Z. H. Paus Pius IX uit zijne ballingschap en om het vijftig jarig jubilé te herdenken.
- 1635 In 1852 is een jubilé gevierd van den 1en Zondag van den advent tot den 3en Kerstdag, opdat de geloovigen God des te vuriger zouden bidden, dat Hij zijne kerk gelieve te ontrukken uit alle rampen . . . en haar doe verspreiden onder alle volkeren.
In 1854 is in dit Bisdom een jubilé geopend op den 1en Zondag van den advent 3 December, welke jubilé aflaat gedurende 3 maanden kon verdiend worden. Er zijn toen 2
- 1640 Paters Capucijnen gevraagd, die tijdens het jubilé de parochianen gedurende eenige dagen door onderrichtingen en predikatiën tot het ontvangen der H. Sacramenten hebben voorbereid. Dit jubilé was vooral verleend, om de geloovigen aan te sporen God te bidden, dat Hij zich verwaardige het verstand te verlichten van Z. H. Paus Pius IX, opdat deze over de ontvangenis der Allerh. Maagd Maria datgene kunne bepalen, wat tot
- 1645 meerdere eer van God en tot grooteren lof van de H. Maagd Maria strekken kan.
In 1855 is kerkelijk opgericht in eene Congregatie van jongelingen en in 1856 eene congregatie van jonge dochters ter eere van Maria onbevlekt ontvangen. Beurtelings vergaderden de leden in de zoogenaamde Congregatie kamer in het Kerke-huis. Dit kerke huis is echter bij het bouwen der nieuwe kerk afgebroken, daar de nieuwe kerk op

- 1650 dezelfde plaats moest opgericht worden. De congregatie der jongelingen is echter reeds sedert vele jaren opgeheven.
- In 1858 is een jubilé gevierd van 1 - 31 December, om de geloovigen tot boetvaardigheid en vurige gebeden voor de noodwendigheid der H. Kerk op te wekken.
- 1655 Twee Paters uit het klooster van Weert hebben gedurende 5 dagen, de parochianen de eeuwige waarheden voorgehouden en hen tot het ontvangen der Sacramenten voorbereid . .
- In 1865 is in dit Bisdom een jubilé gevierd gedurende de maand Mei. Dit jubile kon ook verdiend worden in eene andere maand voor elke parochie door den Bisschop te bepalen. Tijdens dit jubilé hebben twee Paters gedurende 5 dagen in de maand Mei tot de H. Sacramenten voorbereid en hunne biechten gehoord. -
- 1660 In 1881 is tijdens het jubile in deze parochie gepredikt enz door twee Paters Capucijnen van 7-12 Juni.
- In 1884 gaven de Paters Capucijnen Irenaeus en Herman hier eene Missie in de maand November.
- 1665 Van af 15 Febr. 1885 zijn de vergaderingen voor de Congregatie der jonge dochters gehouden in de kerk om de 14 dagen, met het gevolg, dat de meesten, die ze verlaten hadden, terugkeerden, en 80 nieuwe leden met Pinksteren hunne plechtige opdracht deden, zoodat op dat tijdstip de congregatie bestond uit 140 leden. Dit schijn veel
- 1670 bijgedragen te hebben tot de afschaffing der kermis. -
- Op 25 Maart 1885 werd Pastoor Joannes Judocus Meulenhoff ingeleid als zoodanig, door den Zeereerw. Heer H. van Liempd, Deken van het Dekenaat Eindhoven en Pastoor van Woensel. Getuigen waren Arnoldus Jacobus Lombarts, Pastoor te Stratum en Joannes Vogels, Pastoor te Oerle.
- 1675 Op 12 Juni 1885 is in Tongelre het Genootschap [der] H. Kindsheid kerkelijk opgericht. [In] 1885 24 Juli is onder goedkeuring van den Bisschop, Mgr A. Godschalk, en zonder de ?oote oppositie de kerkpad langs de sacristie voor goed opgeheven, en aan het kerkhof toegevoegd, waardoor het kerkhof voor goed werd afgesloten, wat wel noodig was, daar van ouds de Priester het lijk naar het graf vergezeld Dat nieuwe
- 1680 gedeelte, waar 30 à 40 jaren vroeger nog lijken schenen begraven te zijn werd voorzichtigheids halve door den Pastoor opnieuw ingezegend op 10 Oktober 1885 en op denzelfden dag werd daarop begraven Francyn Verhoeven, weduwe van Peter van de Laar, ruim 86 jaren oud, en toenmaals de oudste in Tongelre.
- Met de feestdagen van Kerstmis 1885 werd eene ver??ing der Missie gegeven door Pater Cel??us Rovers uit het klooster der Franciscanen te Maastricht en Pater Ladeslaus van de Ven uit het klooster van Weert. De ver??ing der Missie duurde van 22-28 December. Tijdens de Missie werd de Derde Orde van den H Franciscus van Assysie ingesteld, en deze werd reeds op 30 December 1885 door Mgr Godschalk tot eene Congregatie vereenigd
- 1685 Meer dan 200 leden werden aangenomen. Spoedig echter raakte de Congregatie der derde
- 1690 orde in verval, de leden parochianen waren te zeer gege?eerd om leden te worden, en zoo iets haalt gewoonlijk niet veel uit.
- Op 28 Dec 1885 werd voor de eerste maal het feest der H Kindsheid gevierd, en 's avonds het Missie kruis ingezegend.
- 1695 Bij besluit van Z. D. H. d. d. 27 Dec 1885 werd in Tongelre eene vaste kapellanie opgericht ingaande 1 Jan. 1886, en als eerste kapellaan werd benoemd Josephus Joës Francus Bronsgeest van Tilburg, Priester in het Seminarie, die tevens van den Bisschop in last had, om de koorzangers in den Gregoriaanschen zang te onderrichten, met bepaling, dat, bij gebrek van tractement van het land, hij uit de kerkekas zou genieten eene jaarlijksche toelage van 100 gulden. ? de Pastoor een kostgeld van 200
- 1700 gulden.
- Daar echter de stipendis der H. Missen werkelijk verhoogd waren en het inkomen van den kapelaan daardoor werkelijk was verbeterd, zoo zijn de bovengenoemde 100 gulden bij besluit van Mgr W. van de Ven aan den kapelaan ontnomen en den Pastoor toegevoegd.
- 1705 Zie het verzoek van Pastoor van Kessel omtrent die zaak in het archief. -
- Op 13 Maart 1886 overleed Pastoor Meulenhoff, diep betreurd door de Parochianen. -
- Op 17 Mei 1886 werd Pastoor Cornelius Matheus van Kessel ingeleid door den Deken van Valkenswaard, wegend ziekte van den Deken van Eindhoven, H van Liempd, Pastoor te Woensel. -
- 1710 Op 20 Mei 1886 werd eene nieuwe regeling ingevoerd aangaandende stipendia der H. Missen : De regeling luidt als volgt:
- Aan het R. K. Parochiaal Kerkbestuur van den H. Martinus te Tongelre.
- Gezien een schrijven van genoemd Kerkbestuur bevattende onder anderen een voorstel tot regeling en verandering der stipendia en sommige jura in voornoemde parochie, zoo

- 1715 hebben Wij goedgevonden dit voorstel in zijn geheel behoudens eenige wijzigingen te approbeeren en te bepalen gelijk wij bepalen bij dezen als volgt:
1° Voor lezende Missen, lezende maandstonden, lezende jaargetijden op gewoon uur f1.00.
Voor zingende f1.25 en 25 cent voor het koor.
- 1720 2° Voor het zielboek 0.25 cent.
3° a) voor uitvaarten om 9 uur f1.40 voor groote lijken
b) " " om h 10 f250 " " "
c) voor uitvaarten om 10 uur f5. voor groote lijken
d) " " " met drie Heeren: Voor den celebrant f8 en voor
- 1725 elke assistent f2. te samen f12.
4° voor uitvaarten van kleine lijken:
met lezende Mis f1.
" zingende Mis f1.25 en 25 cent voor het koor.
- 1730 5° Voor gilden Missen en voor Missen voor het koor en vereenigingen op een buitengewoon uur
a) om 8 uur met lezende Mis f1.50, later f3.
b) om 8 uur met zingende Mis f250, koor 50 cent.
c) op een later uur f5, waarvan het koor f1.-
Wat de trouwmissen betreft: zie de nieuwe regeling hier achter.
- 1735 6° De zoogenaamde offermissen, waarvan de offer onder de Mis dient voor stipendium worden bij deze afgeschaft. ? 6? teekent echter Pastoor van Kessel aan: uitgezonderd St. Lucia, St. Marcus en de kruisdagen, Allerzielendag. An recte? (1)
7° voor het aflezen 10 cent.
- 1740 Gezien hetzelfde schrijven, waarin mede een voorstel wordt gedaan tot heffing van begrafenis-rechten voor het begraven der lijken; gelet mede op het kanonieke recht ter dezer zake, zoo keuren wij goed en bepalen wij bij dezen, dat voor het begraven van kleine lijken het begrafenis-recht zal zijn f1. en dat voor groote lijken f2,, met dien verstande dat de armen natuurlijk gratis zullen begraven worden, en dat
- 1745 bovendien eene behoorlijke plaats op het kerkhof zal aangewezen worden, waarop een ieder, ook niet arme, desverkiezende gratis kan begraven worden. - N° 1560.-
- In de Pinksterweek 1886 is door de Eerw. Paters van Weert eene Missie gehouden en zijn er velen ingekleed en geprofest in de 3e orde van de H. Franciscus. Verder is in
- 1750 het "Memoriale" door Pastoor van Kessel niets over jubilé's of Missies opgeteekend. Volgens godskeuring van Mgr. W. van de Ven 25 Juni 1897 N° 1543 werd het volgende toegestaan:
1° De orgeltrapper zal jaarlijks 25 gulden uit de kerkekas ontvangen,
2° De organist heeft 10 cent van iedere gewone gezongen Mis en de zangers ontvangen
- 1755 15 centen. De organist ontvangt bij uitvaarten om 9 uur 50 cr., om h 10 f.1; om 10 uur f.2. -
Wat het verdere salaris betreft van den organist die tevens koster is, zie hierachter, pag 201.
3° Voor de proclamations bij trouwen, wordt betaald f1,- voor het trouwen f.250.
- 1760 4° Voor een gezongen Mis bij het trouwen f3 gewoon uur, 8 uur waarvan 25 ct voor het koor en 25 ct voor den organist. Elders teekent Pastoor van Kessel aan: voor trouwen en trouwmis f5.-
5° Trouwmis om 9 uur met huwelijksinzegening f10; waarvan f1 voor koor en organist.
6° om h10; alles te samen f15, waarvan voor koor en organist ieder 75 ct.
- 1765 7° om 10 uur; alles te samen f25, waarvan voor koor en organist elk f1.-
Uit de kerkekas zal betaald worden het gewone stipendium voor twee gezongen Missen voor de weldoeners der kerk op den feestdagen van het H. Hart van Jesus.
- 1770 Op verzoek van het Kerkbestuur tot het oprichten en instellen van een omgang om kapelaans-geld tot verlichting van de lasten der kerk is het volgende door Mgs A. Godschalk bepaald:
- 's Bosch 10 Dec 1885. N° 3235. -
Aangezien het voorstel van het Kerkbestuur om de aangehaalde reden in hoofdzaak
- 1775 allezins billijk mag geacht worden, zoo staan mij bij deze toe en stellen wij vast, dat in de parochie Tongelre behalve den reeds bestaanden omgang jaarlijks een tweede omgang zal plaats hebben in het begin van het jaar onder benaming van kapelaans-geld. Deze omgang wordt door ons bepaald op 10 centen per communicant. Alles onder behoorlijke verantwoording. - Het overige van het schrijven wordt weggelaten, omdat
- 1780 de regeling er van veranderd is.

A. Godschalk. -

1785 In de Pinksterweek van 1886 is door de Eerw. paters van Weert eene Missie gepredikt, en bij deze gelegenheid zijn er velen ingekleed en geprofest in de 3e orde van den H. Franciscus.

1790 30 september 1890 **De prachtige, nieuwe parochiekerk te Tongelre**, is Woensdag, na eerst door den ZeerEerw. Pastoor voorloopig ingezegend te zijn, in gebruik genomen. Volgens getuigenis van deskundigen is zij een meesterstukje van streng gothieke bouwkunst en brengt zij met haar schoon front niet weinig bij tot versiering van het dorp. Het geheel is een werk, dat den jeugdigen architect, den heer E. Corbeij te Roermond en den aannemer, den heer G. Mestrum van Maasbracht tot eer en aanbeveling verstrekt en als een der schoonste kerken uit den omtrek genoemd wordt.

1795 9 mei 1891 **Zaterdag 9 Mei 1891**
Tongelre. Op Maandag 8 Juni a. s. zal hier onze prachtige nieuwe kerk door Mgr. A. Godschalk plechtig worden ingewijd. Er worden reeds groote feestelijkheden beraamd om deze schoonen dag naar waarde te vieren. En geen wonder. Op deze wijze toch zal men een tol van erkentelijkheid betalen aan onze geliefden herder, die ons een groot en schoon bedehuis geschonken heeft, dat zich in gothischen stijl slank en bevallig verheft, waar vroeger eene oud versleten kerk de geloovigen binnen hare enge muren ontving, en bovendien zal men zoo in uiterlijk vertoon er op weten te wijzen, hoe zeer hier onze doorluchtige Kerkvoogd wordt hooggeschat en bemind.
 1800 Dezelfden dag zal onze WelEerw. Heer Pastoor den schoonen stond herdenken, dat hij voor 25 jaar tot priester van Gods kerk gewijd werd. De 8e Juni zal ons dus eene drievoudige vreugde bieden; erkentelijk voor deze gunsten zullen wij het hart tot God verheffen, zijn zegen smekend over onze nieuwe kerk, het doorluchtig hoofd van ons bisdom en den herder dezer parochie.

1810 7 juni 1891 **Brabant Collectie te Tilburg CBM B 4636**
http://dbiref.uvt.nl/iPort?request=full_record&db=tucat&searchField=sgn&query=CBM_B_4636
 Programma der feestelijkheden, ter gelegenheid van de kerkwijding en het 25-jarig priesterschap van den ZeerEerw. Heer Cornelis Matheus van Kessel, te Tongelre, plechtig gevierd op zondag en maandag den 7 en 8 juni 1891

1820 10 juni 1891 **Woensdag 10 Juni 1891**
Tongelre. Wij vierden hier Zondag en Maandag een dubbel feest, het 25 jarig priesterschap van onzen beminden herder, den WelEerw. Heer C. M. van Kessel en de plechtige inwijding van onzen sierlijke tempel, het schoone Godshuis, dat wij dien herder te danken hebben. Gemeente en kerk waren prachtig en doeltreffend versierd, chronieze en andere opschriften, op tal van plaatsen met kwistige hand aangebracht, getuigden van liefde en eerbied voor den pastoor, voor den geliefde Kerk [?]
 1825 plechtige inwijding kwam ver(?) godsdienstzin en vreugde. Zaterdag morgen kwam het gilde van St. Martinus, dat een der schoonste eereboogen voor zijne rekening had genomen, zijne opwachting maken bij onzen beminden herder om hem in gevoelvolle woorden de warme gevoelens bloot te leggen, die de gemeente voor hem koestert en de hartelijkste gelukwensen op het schoone feest.
 1830 Des namiddags werd Mgr. in goed geordenden stoet op de grensschieding der gemeente afgehaald. Eene ontzaglijke menigte bewoog zich langs den weg, vol opgewektheid en feestvreugde. Door den president der eerewacht in flinke bewoordingen ontvangen, naam Mgr. zijne plaats in den keurig georganiseerden optocht, en onder de liefelijke tonen der muziek - de Harmonie van Nuenen, Eeneind, luisterde den stoet op - begaf men zich met vliegende vaandels en ontplooiden banieren naar het dorp, waar de president der feestcommissie Mgr. in hartelijke woorden het welkom toeriep, waarvoor de Kerkvoogd niet genoeg zijn dank kon betuigen.

1840 Maandag morgen had in tegenwoordigheid eener opgepropte kerk, eener bijzondere groote schare geloovigen, die de plechtigheden ingetogen en vol godsvrucht volgden, de plechtige inwijding van onzen tempel plaats, waarna aan den Heer der Heerscharen het heilig dankoffer werd opgedragen. Des namiddags werd Mgr. uitgeleide gedaan tot de grensscheiding de gemeente.

1845 11 november 1891 **Door Z. D. H. Mgr. A. Godschalk is benoemd tot pastoor** te Steensel den WelEerw. Heer W. van Lieshout, kapelaan te Tongelre;

Naspeuringen van Paul Theelen: De oude Sint Martinuskerk

12 november 1891 **Z. D. H. Mgr. Godschalk, bisschop van 's Bosch, heeft benoemd tot kapelaan te Tongelre den Eerw. heer A. Welten, priester van het Seminarie.**

1850

foto Victor de Stuers, 1888

De Clemenskerk in Gerwen, gefotografeerd in oktober 1959

1855

- 1891 **Toen de oude kerk in 1891 werd gesloopt, werd vastgesteld,** dat het bovendeel dateerde uit 1325, terwijl het Romaanse onderstuk zeker ouder moet zijn geweest. Sloop van de oude kerk was niet beslist noodzakelijk geweest, omdat de huidige kerk ongeveer honderd meter verderop werd gebouwd. Bij het slopen vond men
- 1860 ook nog enkele oude graven, waarvan één waarschijnlijk van de in 1772 overleden Jonker Johan Carel de Jeger, die in 1719 het kasteel Coudenhoven had gekocht. De gemeente Tongelre heeft de bouw van de kerk mede mogelijk gemaakt door een bouwsubsidie. Ook nam de gemeente het puin van de oude kerk kosteloos over, om daarmee de weg naar de Collse watermolen te verharderen. In het verslag van de gemeente
- 1865 over 1891 kunnen we lezen:
 "De wegen zijn in den loop van het jaar veel verbeterd door het bestorten met puin, afkomstig van de gesloopte oude kerk en toren. De verbetering betreft vooral de zandweg vanaf de kom tot aan het gehucht Urkhoven, over een lengte van 700 meter".
- 1870 31 december 1891 **relewiki.nl**
De nieuwe Martinuskerk te Tongelre
 Bakstenen kruisbasiliek, met een schip van drie beuken en korte (een travee diepe), recht gesloten, transeptarmen. De koorpartij is vijfzijdig gesloten. De kerk heeft een samengesteld zadeldak, gedekt met leisteen. Op de viering is een achthoekige dakruiter met spits geplaatst. De voorgevel bestaat uit drie brede traveeën, elk met drie geledingen. In de middelste travee is de ingangspartij gelegen, deze bestaat uit een spitsboogportaal, trapsgewijs terugspringend, waarin zich een dubbele houten deur met smeedijzeren beslag bevindt. De ingang wordt bekroond door een topgevel met natuurstenen afdekrand en hogeltjes. Hiertegen is een tegeltableau met een
- 1875 voorstelling van St. Martinus aangebracht. Daarboven is een groot roosvenster, gevuld met glas-in-lood zichtbaar. Een topgevel met spitsboog lisenen en natuurstenen afdekrand bekroont dit middelste gedeelte, hiertegen is een wijzerplaat aangebracht. Het middendeel wordt geflankeerd door twee vierkante torens. Op de begane grond is hierin een kleinere deur onder een natuurstenen latei aangebracht. Direct boven de
- 1880 latei bevindt zich een spitsboograam, gevuld met glas-in-lood, daarboven is in de gevel opnieuw een spitsboograam met glas-in-lood zichtbaar, het raam heeft een bakstenen trasering. In de bovenste laag van de torens zijn galmgaten aangebracht. De torens worden bekroond door een tentdak gedekt met leisteen.
- 1885 De lisenen tegen de voorgevel zijn per geleding voorzien van natuurstenen blokken. Op de hoeken van de torens zijn natuurstenen consoles en baldakijnen aanwezig (de beelden die hierin hebben gestaan zijn reeds verdwenen).
- 1890 Over de gehele breedte van de voorgevel is ter hoogte van bovenste geleding een balustrade aanwezig. Op de begane grond strekt zich een bordes met trap uit. Tegen de zijgevels zijn steunberen geplaatst, éénmaal versneden en voorzien van natuurstenen afdekplaten. Over de bovenste rand loopt een bakstenen tandlijst. Per
- 1895 travee is een driedelig glas-in-lood raam aangebracht. De transeptarmen zijn op de begane grond van een nis voorzien. Daarboven zijn roosvensters aangebracht. Een natuurstenen afdekrand met kruis bekroont de topgevels van de transepten. In het leien zadeldak van het middenschip zijn dakkapelletjes aangebracht, deze zijn voorzien van een houten overstek en een windveer.
- 1900 Het interieur is overwelfd door bakstenen kruisribgewelven, de ribben zijn in een afwijkende kleur steen uitgevoerd. Deze gewelven worden ondersteund door bakstenen pijlers met colonetten, geplaatst op een natuurstenen basement en voorzien van natuurstenen kapitelen die met loofwerk en in de zijbeuken met figuren zijn versierd.
- 1905 De kapitelen zijn uitgevoerd in zandsteen door G.H. Mestrum en dateren uit 1890. De sluitstenen van de gewelven in het transept zijn van een bloemdecoratie voorzien. De buitenmuren hebben een betegelde lambrisering, daarboven zijn zij gepleisterd. De wanden van het middenschip bestaan uit drie geledingen: de doorgangen naar het zijschip worden gevormd door spitsbogen, daarboven zijn blindnissen aangebracht en in
- 1910 de bovenste laag van de wand bevinden zich tripletten. Het koor heeft glas-in-loodramen met bijbelse voorstellingen, gemaakt in 1900 door Nicolas (Roermond). Onder de viering is een nieuw, verhoogd altaar aangelegd. Het oorspronkelijke neogotisch hoogaltaar uit 1919, uitgevoerd in franse zandsteen door J. Custers, staat achter in het koor. Direct boven de ingang bevindt zich op verdiepingshoogte een galerij,
- 1915 voorzien van een houten balustrade. De sacristie bevindt zich rechts achter het koor. Tot de verdere inrichting behoren een vijftiende eeuwse houten kruisbeeld, een gepolychromeerd houten beeld van St. Martinus te paard uit ca. 1560 en twee eiken biechtstoelen (XVIII/XIXa). In de torens hangen twee klokken uit 1467 en 1752 gemaakt door Gobbel Moer en Alexis Petit. Tegen de pilaren zijn diverse houten heiligenbeelden geplaatst.
- 1920

- 5 november 1898 **Men schrijft uit Tongelre: Onze algemeen beminde kapelaan** overkwam Zaterdagmiddag een zeer treurig ongeluk. Z.Eerw. meende op den toren eenige kauwen en musschen te gaan schieten, toen bij het beklimmen der bovenste ladder, deze uitgleed. Z.Eerw viel en brak beide armen. Nog is het geluk te noemen dat hij halverwege bleef hangen; anders ware hij ongetwijfeld dood op den grond neergevallen.
- 31 december 1898 **Taxandria, Volume 5**
- Zij [Jacobus Jacintius van Coudenhove en Maria Petronella de Voocht] stierven beiden in 1705 en werden te Tongelre begraven in den grafkelder, die zich bevond in den in 1891 afgebrokene kerk. De vrouw stierf vóór den man, die 26 October 1705 op Beauregard overleed. Zij lieten slechts één kind na, Maria Theresia Isabella van Coudenhove, gedoopt te Tongelre 27 Juli 1705. [...] verkocht den grafkelder in gemelde kerk aan Johan Carel de Jeger, heer van Eckart. [...]
- Johan Carel de Jeger, die, zooals wij zagen, door koop heer van Coudenhove was geworden, overleed 20 December 1772 op Eckart en werd in den door hem gekochten grafkelder te Tongelre den 28 December daaraanvolgende begraven. Zijn zoon Jan de Jeger volgde hem als heer van Coudenhove op; hij overleed kinderloos op Eckart in 1793 en werd 2 November 1793 ook in bedoelden grafkelder begraven; diens weduwe, Maria Thiemek Ram van Schalkwijk, die wel het vruchtgebruik zijner nalatenschap zal hebben gehad, overleed op Eckart 20 December 1804; den 24 December daaraanvolgende werd haar stoffelijk overschot in meerbedoelden grafkelder bijgezet. Toen de kerk te Tongelre, waarin die grafkelder zich bevond, in 1891 afgebroken werd, heeft men dien kelder geopend, alsmede de beide kisten, die zich daarin nog in gaven staat bevonden; een dier kisten bleek toen nog te bevatten het lijk van een manspersoon, dat eene pruik op het hoofd had; waarschijnlijk was dat het lijk van Jan de Jeger. De kelder werd daarna met aarde vol geworpen. De zerk, die erop gelegen had, was reeds vroeger daarvan verwijderd geworden en stukgeslagen. Ook de verschillende wapenborden, die in bedoelde kerk gehangen hadden, waren toen al daaruit weggenomen; een, dat van de familie Ram van Schalkwijk was, kwam op het huis het Hof, alwaar het nu nog hangt. In 1796 hadden de R.-Katholieken haar weder in gebruik gekregen, wat de toenmalige pastoor van Tongelre aldus in het doopregister vermeldde: Resumpsimus et missam primam 3a Dominica April 1796.
- 27 juli 1899 - **Z. D. H. Mgr. W. van de Ven, bisschop van 's Bosch**, heeft benoemd tot kapelaan te Tongelre den weleerw. heer H. A. Boeren;
- 1900 **Onder grote beroering van de gelovigen werd pastoor Van Kessel** in 1900 ontheven van zijn functie hij werd in oktober 1900 opgevolgd door pastoor Jos van Vlokhoven, en deze bleef in functie tot aan zijn dood op 14 september 1936; hij was toen bijna 81 jaar.
- 4 juli 1900 **Provinciaal Nieuws.**
EINDHOVEN, den 4 Juli 1900.
- Z. D. H. Mgr. W. van de Ven, bisschop van 's Bosch heeft aan den weleerw. heer C. M. van Kessel op zijn verzoek eervol ontslag verleend als pastoor in Tongelre, - [...]
- 9 juli 1900 **Regionaal Historisch Centrum Eindhoven, invoeringsnummer A-0027**
Registrum Memoriale Parochiae Sancti Martini Episcopi loci de Tongelre.
Josephus van Vlokhoven, geboren te Woensel 29 Nov. 1855, Priester gewijd 7 Juni 1879, assistent te Olland 28 Juni 1880, kapelaan te Beers 31 Mei 1883, kapelaan te Geldrop Februari 1892, Pastoor Tongelre 9 Juli 1900.
Op den 8en October 1902 had de inleiding plaats door den Zeereerw. Heer J. van Iersel, Deken van Eindhoven, terwijl als getuigen aanwezig waren de Zeereerw. Heeren F. P. J. Aerhuys, Pastoor te Geldrop en A. van Grinsven, Pastoor te Nuenen. Wegens het onverwacht ontslag nemen van Pastoor van Kessel, stond bij de aankomst van den nieuwen Pastoor de geheele parochie overhoop, daar de schuld van dat vertrek werd toegeschreven aan den kerkmeester Mart. Vogels en zijn zoon, die het koster's ambt waarnam.
- Veel heeft de familie Vogels toen moeten lijden; doch geheel ten onrechte, zooals duidelijk blijkt uit eene verklaring van Mgr. W. van de Ven, Bisschop van 's Bosch, alsmede ook uit een schrijven van den oud-Pastoor van Kessel. Beide brieven worden in het archief bewaard.
- Langzaam aan kwam echter alles tot bedaren. De eerste maanden van het Pastoraat van den nieuwen titularis waren zeer onzalige dagen voor zijne parochianen, en ofschoon de zaak den nieuwen Pastoor niet aanging, had hij toch met de grootste moeiëlijkheden

- 1990 te kampen. - Goddank, kwam echter na eenigen tijd alles in orde, daar de groote menigte, eenigzins tot bedaren gekomen, begon te begrijpen, dat de zaak grootendeels op mis-verstand berustte, en aan eenige onvoorzichtigen handelingen moest worden toegeschreven.
- 13 januari 1903 **Mgr. W. van de Ven, Bisschop van 's-Bosch, heeft benoemd** tot pastoor te Kekerdom den WelEerw. Heer H. A. Boeren; tot kapelaan te Tongelre den Weleerw. Heer M. F. van Iersel;
- 1995 5 oktober 1905 **2° Ex pallio Sti Joseph, sponsi B. Mariae virginis**
d. d. 5 Octobris 1905
- 2000 1924 **Genealogische en heraldische gedenkwaardigheden [...]**
P. C. Bloys van Treslong Prins
R. Kath. Kerk te Tongelre.
Op de torenklokken leest men volgens den Noordbrabantschen Almanak voor het jaar 1892 bl. 685):
- 2005 1. Martinus is mijn naam, mijn gheluyt sij Got bequaem, ic ben goet en wael gheraect. Gobbel Moer heeft mij gemaect. Anno Dni MCCCCLXVII.
2. 'k Gaf eerst een helderen toon, mijn tongh die deet mij breeken. Alexis Petit heeft mij vernieuwt en doet mij schoonder spreekken, anno 1752.
Uit de kerk valt niets te vermelden.
- 2010 Op het kerkhof ligt o. a. een zerk, waarop het wapen Smits van Eckart en:
Jonkheer T. G. H. Smits van Eckart geboren te Eindhoven en overleden op het kasteel van Tongelre den 5 Junij 1874.
R. I. P.
(Vlg. Ned. Adelsboek 1917 bl. 274).
- 2015 Twee houten beelden die waarschijnlijk al te zien waren in de oude kerk.
- [English abstract:**
- 2020 This report contains articles, documents en pictures of the old Martinus-church and its interior in the village Tongelre, near Eindhoven, the Netherlands.
With the renovation or demolition of old churches in the south of the Netherlands in the second part of the 19th century, this church was replaced by a new "gothic" equivalent and the old - more village-like version - subsequently in 1891 destroyed. They said that the debris was used for the road in the neighbourhood.
- 2025 With the church, the remembrance disappeared very quickly. Only a few people do know that there was on old version of the Martinus-church. The foundations today rest in the garden of the new church. Scattered over the terrain we can find parts of skeletons of the corpses buried over time along the church. Until 1916 this terrain was used as the local cemetery.
- 2030 Vincent van Gogh lived in the neighbouring village Nuenen around 1883 till 1885; he made at least two sketches of the old church, probably he was aware that it could be replaced within a few years. Three photographs are known, two should be taken in 1888 by Victor de Stuers, at that time an important person in the Netherlands, especially in the provinces Limburg and Noord Brabant. The third picture may be taken because of damage of the church tower.
- 2035 There are only a few notes with respect to the interior of the church: there should be some graves in the floor, flags hanging along the sides, probably some old wooden statues, stained glass windows. Alongside thus crosses of buried persons, and a stonewall around the terrain.
- 2040 The ground-plan of the church can be found in the archive in Eindhoven. Instead a cross, it is more or less a block. The spaces along the churches are (very probable later) filled with several rooms, as can be seen nicely on the photograph of the right side of the church. It is not clear how old the first version of the church is, but probably it goes back to the 13th century.]
- 2045